

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šikana na střední škole

Bullying at Secondary School

STUDIJNÍ PROGRAM

Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

Učitelství praktického vyučování a odb. výcviku

VEDOUcí PRÁCE

doc. PhDr. Dana Dobrovská, CS

ĎURČO

DANIEL

2021

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Đurčo** Jméno: **Daniel** Osobní číslo: **484213**
Fakulta/ústav: **Masarykův ústav vyšších studií**
Zadávací katedra/ústav: **Institut pedagogických a psychologických studií**
Studijní program: **Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku**

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:

Šikana na střední škole

Název bakalářské práce anglicky:

Bullying at Secondary School

Pokyny pro vypracování:

Bakalářská práce je teoreticko – empirická a jejím cílem je zjištění, jaká je současná situace výskytu šikany na střední odborné škole. V teoretické části BP jsou prezentovány základní poznatky, jak je popisují soudobé odborné prameny (definice, historie, agrese, agresivita, formy, projevy, směry, stádia, důsledky, prevence a aktéři šikany). Cílem empirické části je analýza postojů studujících vybrané střední školy, s důrazem na projevy šikany, osobnost šikanovaných a šikanerů, motivace k šikaně a možnosti její prevence. Výzkumná sonda je provedena prostřednictvím dotazníkového šetření.

Seznam doporučené literatury:

Říčan, P. et Janošová, P. Jak na šikanu. Praha: Grada 2010.
Martínek, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada 2015.
Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Grada, 2005.

Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:

doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc., katedra inženýrské pedagogiky

Jméno a pracoviště druhé(ho) vedoucí(ho) nebo konzultanta(ky) bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: **25.01.2021** Termín odevzdání bakalářské práce: **29.04.2021**

Platnost zadání bakalářské práce: **19.09.2022**

doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc.
podpis vedoucí(ho) práce

Ing. Petr Svoboda, Ph.D., ING.PAED.IGIP
podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry

prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.
podpis dikta(n)ky

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Student bere na vědomí, že je povinen vypracovat bakalářskou práci samostatně, bez cizí pomoci, s výjimkou poskytnutých konzultací. Seznam použité literatury, jiných pramenů a jmen konzultantů je třeba uvést v bakalářské práci.

_____
Datum převzetí zadání

_____
Podpis studenta

ĐURČO, Daniel. *Šikana na střední škole*. Praha: ČVUT 2020. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citoval a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 18. 04. 2021

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Daně Dobrovské, CSc. za ochotu, trpělivost, cenné připomínky a poskytnutí odborných rad, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce.

Dále bych rád poděkoval své rodině a přátelům za morální podporu, trpělivost a povzbuzování po dobu mého studia.

Abstrakt

Bakalářská práce je koncipována teoreticko – empiricky a jejím cílem je zjištění, jaká je současná situace výskytu šikany na střední odborné škole. V teoretické části BP jsou prezentovány základní poznatky, jak je popisují soudobé odborné prameny (definice, historie, agrese, agresivita, formy, projevy, směry, stádia, důsledky, prevence a aktéři šikany). Cílem empirické části je analýza postojů studujících vybrané střední školy, s důrazem na projevy šikany, osobnost šikanovaných a šikanérů, motivace k šikaně a možnosti její prevence. Výzkumná sonda je provedena prostřednictvím dotazníkového šetření.

Klíčová slova

Šikana, kyberšikana, agresor, oběť, prevence

Abstract

The bachelor thesis is designed on the theoretical-empirical background with the aim to describe and analyze current situation of the occurrence of bullying at a secondary vocational school. In the theoretical part of the thesis, basic information on this subject is reflected as presented by recent expert resources (topics include definitions, history, aggression, aggressiveness, forms, manifestations, directions, levels, consequences, prevention and actors of bullying). The aim of the empirical part is to analyze the attitudes of selected secondary school students, with emphasis on the manifestations of bullying, the character of bullied and bullies, the motivation for bullying and the possibility of its prevention. Research was designed and performed through a questionnaire survey.

Key words

Bullying, cyberbullying, aggressor, victim, prevention

Obsah

Úvod	5
1 Šikana	8
1.1 Pojem šikana	8
1.2 Historie šikany	9
1.3 Agresivita a agrese	10
1.3.1 Druhy agrese	11
1.3.2 Příklady agrese	12
1.4 Účastníci šikany	13
1.4.1 Agresor	13
1.4.2 Oběť	15
1.5 Dělení šikany	16
1.5.1 Psychická šikana	16
1.5.2 Fyzická šikana	17
1.5.3 Kyberšikana	17
1.6 Stádia šikany	17
1.7 Směry šikany	19
1.7.1 Žák a učitel	19
1.7.2 Učitel a žák	19
1.7.3 Rodič a učitel	19
1.7.4 Učitel a rodič	20
1.7.5 Ředitel a učitel	20
1.8 Důsledky šikany	20
1.8.1 Oběť	20
1.8.2 Agresor	20
1.9 Prevence šikany	21
2 Kyberšikana	25
2.1 Pojem kyberšikana	25
2.2 Charakteristika aktérů kyberšikany	26
2.2.1 Agresor	26
2.2.2 Oběť	26

2.2.3	Přihlížející	27
2.3	Formy kyberšikany	27
2.3.1	Pomlouvání.....	27
2.3.2	Kyberharašení a kyberstalking	28
2.3.3	Flaming.....	28
2.3.4	Vyloučení a ostrakizace	28
2.3.5	Vydávání se za někoho jiného a odcizení hesla	28
2.3.6	Happy slapping	29
2.3.7	Odhalení a podvádění.....	29
3	Souhrn teoretické části.....	30
4	Úvod do empirické části – cíl, hypotézy	33
5	Výzkumná sonda	34
5.1	Metodologie.....	34
5.2	Výsledky kvantitativního výzkumu	35
	Závěr	49
	Seznam použité literatury	51
	Seznam grafů.....	55
	Seznam obrázků.....	56
	Seznam tabulek.....	57

Úvod

Šikana je považována za závažné porušení lidských práv, kterou považuje dnešní společnost jako opakované a cílevědomé zastrašování, ohrožování a záměrné ubližování oběti agresorem. Na základě poznatků z teoretické oblasti, většina odborníků označuje šikanu jako fenomén ohrožující zejména slabší jedince, který se vyskytuje bez výjimky na každé střední škole. Není to však ale pravidlem. S šikanou se kromě školy můžeme setkat např. již u dětí ve školce či u dospělých na pracovišti. Kořeny šikany sahají hluboko do minulosti, zároveň se ale jedná o problematiku současné doby.

Vzhledem k tomu, že žijeme v době, kdy internet je součástí našeho každodenního života, se stále více setkáváme s pojmem kyberšikana. Rozvoj počítačů a dalších technologií umožnil vytvořit člověku nový formát pro přenos informací, jako například sdílení videí a obrázků, s možnou tematikou šikany.

Šikana může vést za zřetelných okolností do podoby trestné činnosti a v opravdu vážných situacích se dokonce může jednat o organizovaný zločin. Její následky mohou být nebezpečné, mohou mít nevratné duševní i tělesné poškození na zdraví oběti. V extrémních případech mohou bohužel končit i smrtí.

Cílem této bakalářské práce je zjistit a popsat na základě výzkumné sondy, jaká je současná situace výskytu šikany na zvolené střední odborné škole. Dále se práce zaměřuje na analýzu postojů studujících k tématu šikany, na osobnost šikanovaných a šikanérů, motivaci k šikaně a možnosti její prevence.

Design mé práce je teoreticko-empirický. V teoretické části uvádím souhrn soudobých poznatků odborné literatury tuzemského i zahraničního původu, kde se věnuji popisu základních pojmů a teorií šikany. Dále se zabývám jednotlivými druhy šikany, konkrétně šikanou psychickou, fyzickou a kyberšikanou, včetně jejich prevence. Druhá kapitola je věnována především kyberšikaně.

V empirické části ověřuji výzkumnou sondou současnou situaci výskytu šikany na konkrétní střední škole a zjišťuji, jakými opatřeními ji redukovat. Data byla zpracována statisticky pomocí programu MS Excel, z nichž byly vytvořeny výšečové a sloupcové grafy.

Na základě výzkumu a následného vyhodnocení provedené sondy jsou navržena doporučení pro danou školu, jaká opatření vycházející z empirického šetření může vzdělávací instituce přijmout a následně zavést.

Hlavním důvodem výběru tohoto tématu je z velké části to, že jsem se s šikanou již ve svém životě setkal, a to přímo ve školním prostředí. Šikana je tedy pro mě velmi citlivým tématem dodnes a v mém životě hraje velkou roli. Proto jsem se rozhodl do této problematiky více proniknout a poukázat na závažnost tohoto sociálně psychologického problému a nutnost jeho řešení.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Šikana

1.1 Pojem šikana

Šikana je záměrné ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedokáže bránit. Klasicky mluvíme o šikaně tehdy, jedná-li se o opakované jednání, v některých vážných situacích můžeme označit šikanu jako jednání jednorázové, s hrozbou opakování. Řadí se mezi vážná porušení lidských práv, nepřístupné a patologické chování (Říčan, Janošová, 2010; Kopecká, 2011).

Za šikanu lze považovat jakýkoli akt chování, který vede k obtěžování, ubližování či zastrašování jednoho, či více jedinců. Útok agresorů nebo agresora má mnoho rozličných důvodů, mohou to dělat pro své potěšení nebo z pomsty. Šikana se může týkat kohokoli, výběr oběti je náhodný, nelze říct, že se nás šikana v určitém věku netýká (Říčan, 1995).

Říčan uvádí ve svém díle „Agresivita a šikana mezi dětmi“ jako etymologický původ toto: „Slovo šikana pochází z francouzského slova „chicane“, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování a pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů, například vůči podřízeným nebo vůči občanům, od nichž šikanující úředníci vyžadují nová a nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat atd.“ (Říčan 1995, s. 25).

Jedná se o ubližování mezi těmi, kde jsou všichni z formálního hlediska na stejné úrovni v hierarchickém uspořádání. Jde například o školní třídu, kolektiv pracovníků na stejné pozici, ve vězení mezi vězni, ve výchovné skupině apod. (Stop šikaně, 2019 [online]).

Říčan a Janošová uvádějí v jejich díle „Jak na šikanu“, že: „Mezi agresorem a obětí je osobní asymetrický vztah moci. To znamená, že oběť ví, kdo jí ubližuje, bojí se ho, je závislá na jeho rozmarech.“ (Říčan, Janošová, 2010, s.21).

Šikana nás může doprovázet kdekoliv a kdykoliv po celý život. Začíná v jeslích, ve školce, v rodině, v penzionech, v obci, v nájemných domech, v domovech důchodců, v zájmových kroužcích atd. Obětí šikany mohou být jak senioři, děti, tak i dospělí. Nezáleží na pohlaví, věku či etnické skupině. Šikana se rozmohla ve společnosti a jejím důsledkem je záměrné poškozování zdraví rodiny, oběti a společnosti. Vyskytuje se na všech typech škol. Na základě praxe a výzkumů je potvrzeno, že nejvíce je rozšířena na základních školách, učilištích, ve školách pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami (Kelnarová, Matějková, 2010).

Kolář postuluje ve své knize, že šikanování je nemocné chování: „Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresí a manipulaci.“ (Kolář, 2005, s.27).

Za šikanu lze považovat jak ubližování učitelům ze strany žáků, tak i šikanu učitelů vůči žákům, jednání úředníka, který zatěžuje občany vyžadováním zbytečných potvrzení, sekýrování zaměstnanců ze strany nadřízeného apod.

Šikana probíhá i v kolektivech, kde všichni zúčastnění zastávají z formálního hlediska podobné role. Jedná se například o školní třídu nebo kolektiv pracovníků na stejné pozici.

Naopak za šikanu nelze považovat rvačky mezi přibližně fyzicky zdatnými žáky, pomluvy, krádeže (leďa že by byly nástrojem a součástí sociální izolace, pak tedy se o šikanu jedná).

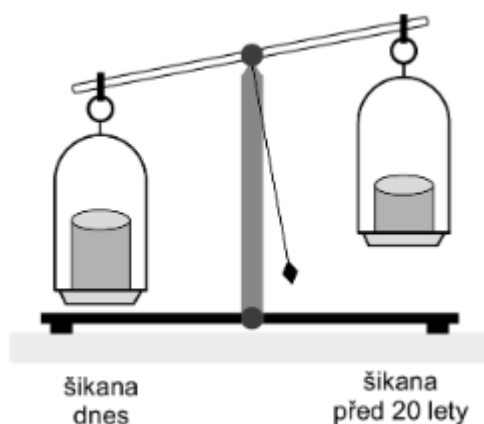
Šikana označená jako „rasové násilí“, jež je mezi žáky obvyklá, může, ale nemusí být formou šikany, podobně je tomu u kanadských žertů. Donucení spolužáka, aby kradl pro agresora nebo se dopustil jiné trestné činnosti, nelze pokaždé označit za šikanu, i přes to, že se občas vyskytuje jako součást šikany.

Škádlení je důležitou součástí sociální komunikace, zábavy, sbližování a vzájemného poznávání mezi žáky. V jednom případě je škádlení pro žáka projev pozornosti, přijatelná legrace, kterou s potěšením oplácí. V jiném případě může škádlení žáka urážet a ponižovat. Opakující se škádlení se již považuje za určitý typ šikany. Její rozeznání vyžaduje profesionální pedagogický cit, soustředěnou pozornost a zkušenost (Říčan, Janošová, 2010).

1.2 Historie šikany

V roce 1975 v České republice se poprvé zmínil o šikaně profesor Michal Kolář, kdy se prvně střetl s opakovaným násilím na internátu prováděném jako trest mimo rámec zákona. Byl to impulz k zahájení badatelské činnosti projevů šikany ve školním prostředí. První odborné články o šikaně začaly vznikat kolem roku 1985. V České republice se v roce 1990 objevil metodický materiál, který nese jméno Fenomén šikanování u dětí a mládeže (Kolář, 2004). Spolek založený v roce 1991 nesoucí název Bílý kruh bezpečí má pomáhat dětem, které se staly obětí šikany a účastní se prevence proti šikaně (Říčan 1995). Bodem zlomu můžeme nazvat rok 2000, neboť zde dochází ke dvěma klíčovým událostem. První je založení seskupení při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy proti šikaně, které vytvořilo Metodický pokyn ministerstva školství k řešení a prevenci šikany mezi žáky a studenty školských zařízení, jehož platnost začala 1. ledna 2001. Další iniciativou je vznik Občanského sdružení proti šikaně, které vzniklo na popud rodičů šikanovaných dětí. Cílem sdružení je pomáhat

v konkrétních případech šikany a usiluje i o celkovou transformaci přístupu k šikaně (Kolář, 2001).

Obrázek č.1: Šikana dnes a před dvaceti lety (Janošová, Kollerová, Zábrodská, Kressa, Dědová, 2016)

1.3 Agresivita a agrese

V širším slova smyslu lze vymezit agresivitu jako dispozici, která vede k agresivnímu chování. Jedinec s vysokou mírou této dispozice má větší tendenci se uchýlovat k agresivnímu jednání. Reaguje impulzivně na podněty, na které většina lidí reaguje se shovívavostí. Má vyšší náchylnost ke vztahovačnosti, urážlivosti a komunikace s ním je obtížná. Lidé se agresivním jedincům vyhýbají, považují je za neschopné domluvy a tolerance. Jedinci s nižšími projevy agresivity jsou schopnější dohody a kompromisu, nemívají problémy v mezilidských vztazích.

Jsou i situace, kdy vnější okolnosti nás donutí použít agresivitu ve svém chování v profesním nebo osobním životě. Agresivita může posloužit ke zvýšení sebevědomí, autority, má všeobecně pozitivní vliv (Martínek, 2015).

Agrese je definována jako destruktivní, zraňující, nepřátelské chování, často zapříčiněné frustrací, může být individuální nebo kolektivní. Je způsobena více faktory, včetně ekonomických, psychologických, zdravotních a politických (Látalová, 2013).

Jedná se o chování, jehož cílem je záměrné ubližování, poškozování, často s negativními důsledky. Může se jednat o způsobení fyzické bolesti i zranění. Agrese může nabýt podoby poškozování majetku cizí osoby nebo záměrné ublížení psychologického charakteru: zesměšňováním, ponižováním, zastrašováním, vydíráním, urážením apod. Může se rovněž jednat o cokoli, co vyvolá averzivní reakce a navodí psychickou nepohodu (Výrost, Slaměník, 2008).

1.3.1 Druhy agrese

- **Impulzivní agrese**

Je definována velkou mírou neklidu autonomního nervového systému. Její vznik je důsledkem předchozí provokující události, která je propojena s negativní emocí, jako je strach a vztek. Častou příčinou impulzivní agrese je chronický stres. Je charakterizována jako agrese reaktivní, hostilní či afektivní. Může se stát patologickou v případě, že je nepatřičná a nepřiměřená svou silou v konkrétní situaci. Impulzivní agrese nastává například v situaci, kdy hrozí ohrožení života, případně může být považována za obrannou, nebo za součást obvyklého souboru lidského chování.

- **Agrese předem připravená**

Prezentuje chování, které je plánované. Není spojena s přímým ohrožením či frustrací. Tuto agresi lze označit názvem aktivní, instrumentální a predátorská. Mez mezi normálními a patologickými formami agrese není úplně jednoznačná. Předem připravená agrese není spojena se stimulací autonomního nervového systému, je zamýšlená s jasným cílem a myslí (Látalová, 2013).

- **Frustrační teorie agrese**

V případě, že se jedinec nachází ve frustrační situaci, ve které se mu klade do cesty překážka v uspokojení jeho záliby, potřeby, brání v dosažení cíle, dojde ke stupňování vnitřního napětí. Reakcí na frustraci je agrese, jež snižuje pocit vnitřního napětí. Tato forma agresivního jednání je považována za důležitý adaptační mechanismus. Jedinci se sklony k agresivnímu chování tuto vlastnost vnímají nepříjemně a vyžadují terapii (Dušek, Večerová-Procházková, 2015).

- **Instrumentální agrese 1**

Do této agrese vstupuje osoba s jasným cílem a chladnou hlavou, agrese je promyšlená, cílená a obvykle připravená. Mohou se s ní setkat i pedagogové ve škole, kdy si žák např. vynucuje lepší hodnocení. V případě, že učitel tlaku této agrese ustoupí, dává svému žákovi další šanci na přezkoušení nebo začne debatovat o jeho známce, stává se obětí této agrese, dává najevo, že nemá žádnou autoritu, ukazuje svou bezbrannost, navíc dává zpětnou vazbu žákovi, že se mu agresivní chování „vyplácí“ (Martínek, 2015).

- **Instrumentální agrese 2**

Tento druh agrese můžeme vymezit jako obranu. Kelnarová a Matějková uvádějí příklad, kdy kolektiv obět vyprovokuje na začátku hodiny, a ta se impulzivně brání a je následně pedagogem potrestána. Původní oběť se stává v očích učitele agresorem.

- **Emocionální agrese**

Dítě by se nemělo trestat ve stavu, kdy prožívá emoční agresi, poněvadž si neuvědomuje nevhodnost svého chování. Důležitá je snaha dítěti vysvětlit, kde je hranice adekvátní reakce a kde už je tato hranice překročena. (Kelnarová, Matějková, 2010).

Typologie agrese je uvedena v přehledu níže.

Druh agrese	Příklad projevu agrese
Fyzická aktivní přímá	Bití
Fyzická aktivní nepřímá	Najmutí vraha
Fyzická pasivní přímá	Bránění někomu v dosažení cílů
Fyzická pasivní nepřímá	Odmítnutí splnit požadavky
Verbální aktivní přímá	Urážky
Verbální aktivní nepřímá	Pomluvy
Verbální pasivní přímá	Odmítnutí s někým mluvit
Verbální pasivní nepřímá	Nezastat se někoho, je-li kritizován

Tabulka č. 1: Druhy agrese (Čermák, 1999)

1.3.2 Příklady agrese

- **Agrese u pedagogů**

Dochází k impulzivní reakci na nevhodné chování žáka, kdy učitel žáka fyzicky napadne. Tím se dostává do komplikované situace. Žák si je plně vědom, že se pedagog dopustil trestného činu, následně sdělí doma rodičům, co se odehrálo. Ti nastalou situaci řeší s vedením školy. Žák má pocit vítězství nejen nad učitelem, ale nad celým sborem pedagogů (Martínek, 2015).

- **Agrese vybitá na neživých předmětech**

Kelnarová a Matějková uvádějí příklad, že učitel ústně zkouší nedostatečně připraveného žáka. Žák si v reakci na špatnou známku úmyslně poškodí žákovskou knížku.

- **Autoagrese**

Agrese je zaměřená vůči vlastní osobě, dochází k sebepoškození. Agresor je zároveň obětí (Kelnarová, Matějková, 2010). Do této kategorie bývá zařazována např. bulimie (záměrné vyvolání zvracívého efektu, přejídání se způsobující zvracení), mentální anorexie (patologická nemoc týkající se odmítání konzumace jídla) a sebevraždy nebo pokusy o ni. U menších dětí se lze setkat s tzv. orychofagií (projevuje se okusováním nehtů u nohou a rukou). Při autoagresi si žáci dřou kůži pomocí tužky, pravítka nebo si ji poškozují pomocí břitvy atd. U autoagrese jedinec pocituje silné vnitřní napětí, které se snižuje působením si bolesti. Hlavním důvodem pocitu napětí, zejména u dětí, bývá střídavá péče, rozvod rodičů, týrání a šikanování. Děti jsou neklidné, nejisté, hyperaktivní. (Haškovcová, 2004; Kelnarová, Matějková, 2010).

- **Agrese vybitá na zvířatech**

Nikdy nesmí být dítěti dovoleno, aby si agresi vybíjelo na živých tvorech. Je pro něj snadnější ublížit menšímu, bezbrannému a bezmocnému zvířeti.

- **Agrese vybitá na lidech**

Jedná se o sourozence, rodiče, spolužáky, prarodiče, obecně na lidech vůbec, může nabývat podoby psychické i fyzické (Kelnarová, Matějková, 2010).

- **Sexuální agrese**

Sexuální agrese je široký pojem, zahrnuje jakékoliv jednání sexuální povahy spáchané na druhé osobě bez jejího souhlasu. U dětí se považuje za tento druh agrese i vydírání a citová manipulace.

Nezáleží, zda došlo k fyzickému kontaktu jako je hlazení či jiné doteky. Také nerozhoduje, pokud k nim došlo za použití gest a slov týkající se sexuální tematiky. O sexuální agresi se např. jedná, jestliže se ukazují druhé osobě fotografie pornografického charakteru (Bourcet, Gravillon, 2006).

1.4 Účastníci šikany

1.4.1 Agresor

Agresor bývá většinou psychicky a fyzicky zdatná osoba. Krutost a touha po moci je hlavním spouštěcím mechanismem ke konání agrese (Kelnarová, Matějková, 2010). Agresor dokáže skrývat strach a zneužívá strachu ostatních. Spolupráce v

kolektivu dělá agresorům značné problémy (Kolář, 1997). Často to jsou osoby duchovně a mravně nevyvinuté (Kolář, 2005).

Agresoři pocházejí většinou z rodin, kde panuje agresivní chování. Takovou rodinu můžeme označit za sociálně narušenou. Děti si agresivní chování osvojují napodobováním. Nemají emoční zázemí a dopouští se agresivního chování již od raného věku (Bendl, 2003).

- **Klasický agresor**

Je obávaný a úspěšný, často dokáže znamenitě vést společenský řád a za pomoci násilí ho dovede řídit. Má velmi vysoké sociální kompetence.

- **Smutný agresor**

Takto bývá označován agresor s nízkými sociálními schopnostmi. Využívá násilí jako kompenzování svých nedostatků. Na smutného agresora se zaměřuje pozornost pedagogů. Je označován za problémové dítě, které je těžko napravitelné. Podle pedagogů je nutnost věnovat agresorovi větší pozornost (Janošová, Kollerová, Zábrodská, Kressa, Dědová, 2016).

- **Agresor fyzický, hrubý**

Agresor využívá své fyzické síly a převahy k týrání oběti. Jedná se o jedince s nižší intelektovou úrovní a slabším sociálním cítěním. Ublíží svým obětem pálením, mlácením a škrcením. Agresorovi dělá radost, když může ubližovat oběti. Ve většině případů agresor přejímá chování od rodičů. Za své prohřešky bývá tvrdě potrestán. Tresty mají podobu zákazů, bití, znevažování a ponižování. V jeho výchově se objevuje ještě další faktor a tím je nečitelnost vychovatele. Znamená to, že dítě by mělo mít stanovená nějaká pevná pravidla. Čitelný vychovatel lipí na dodržování předem dohodnutých pravidel, jeho snahou je zřetelně a jasně reagovat na přestupek dítěte. Tímto způsobem lze vymezit hranice nepřijatelného chování. Nečitelný rodič podle své nálady chválí či trestá své dítě, kdy při špatné náladě je sebemenší prohřešek tvrdě potrestán, naopak v případě dobré nálady dítěti prochází vše. Tuto „náladovost“ lze vyzorovat i u některých vyučujících. Jestliže má učitel špatnou náladu, klasifikuje tvrdě a přísně, neznalost žáka je potrestána špatnou známkou. Při dobré náladě vyučující známkuje benevolentně a mírně. Nečitelnost podněcuje u dětí nejistotu a zároveň napětí. Pokud žák pocituje stále vnitřní napětí, hledá si kompenzaci, která by mu ulevila, například ubližováním svým spolužákům.

- **Agresor srandista**

Pro učitele se jeví často sympaticky. Necítí za sebe zodpovědnost a nemá žádné starosti. Obchází překážky, které se mu naskytou v cestě, jeho snahou je snadné proplouvání životem. Dovede zpestřit nudnou hodinu dobrým vtipem, který naladí atmosféru celého kolektivu. Pro agresora srandistu je všechno pouhou zábavou. V situaci, kdy ubližuje někomu ze svých spolužáků a vejde do třídy učitel, ihned se začne hájit slovy: „Pane učiteli, to byla pouhá legrace,“ ostatní mu to jen potvrdí. Reakce učitele bývá, že mu nevhodné chování promine. Rodina, ze které agresor pravděpodobně pochází, je volnomyšlenkářského typu. Vedou ho způsobem, aby si z ničeho nedělal starosti. Učitel se rodičům jeví jako někdo, kdo dělá jenom problémy.

- **Agresor spouštějící ekonomickou šikanu**

Jedinci, kteří mají od rodičů materiální blahobyt, spadají do této kategorie. Rodina ho podporuje, chce, aby ve společnosti nebyl pozadu, byl nejlepší za každých okolností, musí mít každou moderní věc.

- **Agresor jemný, kultivovaný**

Chová se vůči dospělým lidem zdvořile, je ochoten pomáhat. V očích pedagogů se jeví jako vzor třídy. Jakmile učitel opustí třídu, začne se projevat jeho reálné chování v podobě tvrdé šikany. Oběti neubližuje nikdy sám. Stojí v pozadí, má své pomocníky, kteří plní jeho rozkazy. Jakmile dojde k řešení šikany, chová se jako by nic neudělal. Jsou případy, kdy si pedagog vybere agresora za asistenta při vyšetřování, jelikož netuší, že se jedná právě o daného agresora. V rodině agresora často převažuje tvrdá výchova. Agresor je doma pod tlakem, dostává příkazy od rodiny, které musí plnit a nemá žádnou svobodnou vůli. V této rodině prožívá vysoké napětí, které musí ventilovat jinde (Martínek, 2008).

1.4.2 Oběť

Obětí šikany se může stát jakékoliv dítě nebo žák. Téměř v každé školní skupině se objeví nějaká oběť. Je určitým způsobem oslabená nebo odlišná od běžných členů skupiny. Bývají to často jedinci s psychickým nebo tělesným handicapem. U tělesného handicapu jde především o fyzickou slabost, obezitu, neobratnost, nějaký druh zvláštnosti tělesného projevu, současný stav po dlouhém onemocnění. U vlastností psychických lze vyzorovat mentální opoždění, které je zejména podpořené sociální naivitou, těžkopádností, nedostatkem sociálních dovedností nebo se jedná o vyšší senzitivitu. Tělesná či jiná odlišnost, i ve smyslu pozitivním, dráždí agresory k šikanování oběti. Do této skupiny můžeme zařadit vzorné žáky, jedince s vadami řeči i žáky, kteří pocházejí ze znevýhodněného sociálního prostředí.

Terčem šikany se stávají bojácní jedinci mající sklon k propadání panice, malomyslnosti, hrůze, přílišné kritičnosti, výčitkám svědomí. Obvykle jsou slabší nežli agresoři, ale nemusí se jednat skutečně o slabého jednotlivce (Máchová, Kubátová, 2015).

- **Oběť na první pohled**

Žáci vysílají do okolí signál slabosti. Jsou vytáhlí, slabí, na svém obličejí projevují bojácnost a slabost. Jsou osamocení, zamklí, neumí se bránit, jsou terčem posměchu, nedovedou se v kolektivu prosadit. Rodina oběti je považována za poněkud zvláštní. Bývají to často děti, které jsou nadměrně ochraňovány již od raného věku. Od mala jim matky zakazují vlastní aktivity, které by mohly dítě dozajista ohrozit. Zásluhou zákazů a přehnané ochrany ze strany rodičů se z nich stávají pouze pasivní pozorovatelé, kteří vlastně nic nesmějí a nemají žádný popud k vlastní snaze něco dělat.

- **Handicapovaná oběť**

Jedná se o velice snadnou oběť pro agresora. Současná školství podporují integraci dětí s handicapem do výuky. Má-li být integrace vedena správným směrem, musí mít učitel oporu v asistentovi, který danému jedinci pomůže s učením i integrací do kolektivu.

- **Oběti setrvávající dlouhou dobu pod ochranou babiček nebo matek**

Děti se postupně osamostatňují, aniž to rodiče reflektují. Vidí v nich nesamostatné dítě, které nic nedokáže zařídit samo, nedokáže se „ohlídat“. Příkladem jsou matky doprovázející své děti před zahájením výuky do lavic, připraví jim veškeré věci na lavici. Matčino jednání je pro ostatní žáky provokující (Martínek, 2009).

1.5 Dělení šikany

1.5.1 Psychická šikana

Zpočátku může psychická šikana vypadat nevinně a nabýt mnoha podob. Ve valné většině začne upozorněním na nedostatky oběti. Můžeme hovořit o verbálním napadání kvůli fyzickému vzhledu. Například, že je dítě obézní, nadměru hubené, krátkozraké, má problémy s vyjadřováním, může šišlat, koktat nebo má kožní problémy apod. Slovní napadání může být zaměřeno na jeho nadprůměrnou nebo podprůměrnou inteligenci. Psychická šikana se nemusí týkat pouze slovního napadání, můžeme sem zařadit i odmítnutí kontaktu s obětí. Nedostane odpověď na pozdrav,

nikdo se s ní nechce bavit. Oběti jsou ničeny věci, je jí znemožněno přijít či odejít na toalety nebo do jiné místnosti, mohou být od ní vymáhány peníze. V současné době se stále více objevuje napadání zacílené na oděv žáka, pokud nenosí značkové oblečení, které je v módě, stává se tak středem pozornosti agresora nebo agresorů (Říčan, 1995).

1.5.2 Fyzická šikana

Na rozdíl od šikany psychické je ve fyzické formě lépe rozpoznatelná, neboť jsme schopni nalézt nějaké dopady agrese. Jedná se o odřeniny, škrábance, stopy po pálení cigaretou, modřiny apod. V horších případech se můžeme setkat s vyraženými zuby, vytrhanými vlasy, nalomenými či dokonce zlomenými kostmi. Je zřejmé, že fyzická šikana je pro oběť velice bolestivá a nepříjemná, na druhou stranu se většina lidí mylně domnívá, že psychická šikana je méně frustrující. Fyzická šikana je pro oběť traumatizující a velmi trýznivá, má viditelné dopady na oběť, které mohou vést k brzkému odhalení a zamezení dalšímu výskytu šikany. Naproti tomu psychická šikana může být neviditelná pro okolí. Oba druhy šikany jsou pro oběť nebezpečné (Říčan, Janošová, 2010).

1.5.3 Kyberšikana

Kyberšikana, anglicky cyberbullying je jakýkoli akt chování, jehož cílem je ublížit, vyvést z rovnováhy, zastrašit či jiným způsobem ublížit oběti pomocí moderních informačních a komunikačních technologií. Jedná se především o mobilní telefony či obecně internet.

Aby se jednalo o kyberšikanu, musí být oběť napadána záměrně či opakovaně, a to buď skupinou nebo jedincem. V některých případech je kyberšikana spojována se šikanou klasickou, která obsahuje slovní nadávky, ponižování, fyzické útoky nebo pomluvy.

U Kyberšikany se nevyskytuje nepoměr mezi obětí a agresorem. V tomto virtuálním světě je možno komunikovat anonymně bez ohledu na psychické a fyzické nedostatky. Převahu nad druhým získají agresori svou vyšší technickou zdatností. Kyberšikana je stupňující a čtenější a oběť nemá šanci ji předpovědět (Kožíšek, Písecký 2016).

1.6 Stádia šikany

- První stádium: ostrakizmus

Jedná se převážně o mírné psychické formy násilí, kdy se člen skupiny necítí dobře, není uznáván a je neoblíbený. Jedinec se začíná stahovat sám do sebe, může se zhoršit jeho celkový prospěch, začíná uvažovat o tom, co udělal špatně. Ostatní jej odmítají, pomlouvají ho, nebaví se s ním, dělají si na jeho

účet různé legrácky apod. Agresoři si ještě uvědomují hranice svého chování a začínají experimentovat se šikanou. Kolektiv můžeme rozdělit na agresora, neutrální jádro a oběti. Jedná se o počáteční podobu šikany a má riziko negativního vývoje. V tomto stádiu mohou žáci řešit šikanu s učitelem, kterému důvěřují (Kolář, 2001).

Při řešení sanujeme celý školní kolektiv a v případě, že šikana vnikla i do skupinové normy, je třeba dlouhodobě a rázně prosazovat obnovení hodnotového systému a dobrých kamarádských vztahů. Případ nelze řešit pouhým napravením vztahu agresor – oběť (Hájek, 2004).

Obrázek č. 2: Grafické znázornění rozložení třídního kolektivu ve fázi ostrakismu (Martínek, 2015)

- **Druhé stádium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace**

V situaci, kdy se ve skupině zvyšuje napětí, začne ostrakizovaný žák posluhovat jako obětní beránek. Spolužáci si na něm vybíjejí své nepříjemné pocity, které jsou vyvolané tím, že je nebaví chodit do školy, z rozporu s učitelem nebo z očekávání těžkého písemného testu. Objevuje se malá fyzická agrese a zvyšuje se manipulace. Agresoři stále dovedou ovládat své jednání. Oběť začíná využívat obranné únikové mechanismy jako je záškoláctví, nemoc a pociťuje strach.

- **Třetí stádium: vytvoření jádra**

Úderné jádro tvoří skupina agresorů. Začnou kooperovat a systematicky šikanovat nejslabší oběti. Prvními oběťmi jsou ti, kteří jsou zaručeným předmětem ostrakizování. Ostatní nechtějí být součástí problému, protože se jim šikana netýká. Agresoři uplatňují různé strategie.

- **Čtvrté stádium: většina přijímá normy**

V tomto stádiu je již sociální tlak agresorů velmi silný a málokdo se mu dokáže postavit. Členové skupiny imitují agresory. Ukáznění žáci se začnou aktivně účastnit týrání svých spolužáků a pociťují přitom uspokojení. U agresorů se plně rozvinula závislost na šikaně a zneužívání spolužáků pro uspokojení svých potřeb. Členové vymýšlejí nové způsoby, jak oběti ublížit. Kolektiv je rozčleněn na agresory a oběti. U oběti dochází ke změně osobnosti. Svě chování

mění ze strachu, např. vyrušuje při vyučování. V této chvíli musí problematiku řešit odborník.

- **Páté stádium: dokonalá šikana neboli totalita**

Všichni členové třídy přijímají násilí jako normu. Šikana začíná nabývat podoby skupinového programu. Žáci jsou rozděleni na skupinu agresorů a obětí. První skupina má veškerá práva, druhá nemá ani jedno. Třída je patologicky rozdělena na poddané, oběti/otroky a agresory/vládce. Agresoři nemají žádné bariéry, násilí je uspokojuje. Ve skupině se stává brutální násilí zábavou pro všechny členy, které je považováno za normální. Oběti jsou schopné udělat cokoliv, aby se vyhnuly konfliktu. Ve školách k tomuto stádiu převážně nedojde. Pokud je agresor třídní hvězdou a oblíbený jedinec u vyučujících za dobrý prospěch a chování, nemusí být volání oběti vyslechnuto (Kolář, 2001).

1.7 Směry šikany

1.7.1 Žák a učitel

Učitel je pro žáky velmi snadnou obětí. Ve třídě je sám a na druhé straně může být skupina problémových žáků. Poměrně často nastávají situace ve třídě, kdy učitele žáci naschvál vyrušují, provokují, což je mu nepříjemné. K tomuto chování dochází v případě, že se učitel nedaří třídu usměrňovat. Žáci dostávají zpětnou vazbu, že se provokace daří a následně mají sklon provokaci stupňovat. Snadným terčem šikany jsou učitelé trpící handicapem jako je tělesná odlišnost, slabozrakost, pohybové znevýhodnění atd.

1.7.2 Učitel a žák

Jedná se o případy, kdy učitel vyučuje žáka, s kterým nemá příliš dobrý vztah, tentýž žák ho mnohdy i neúmyslně provokuje. Pedagog má tendenci kritizovat na žákovi vše, co u jeho spolužáků obvykle přehlíží. Žák dostává těžší otázky, horší známky při zkoušení atd.

1.7.3 Rodič a učitel

Šikany se dopouštějí rodiče, kteří mají představu, že jim škola musí vyjít ve všem vstříc, jsou schopni „radit“ pedagogovi s výukou i s tím, jak mají vychovávat jejich dítě. Respekt ke škole jako vzdělávací instituci je to, co těmto rodičům chybí. Považují ji jako zlo, brání své dítě před různými omezeními za jakoukoli cenu. V současné době mnoho rodičů zastává názor, že výchově a vzdělávání ve škole rozumí lépe než učitelé. Rodič má právo znát, jakým způsobem probíhá výuka, jak je s dítětem zacházeno. Na straně druhé si však škola i učitelé musí stanovit hranici, za kterou dítě ve škole nepustí.

1.7.4 Učitel a rodič

Náročné vztahy mezi rodičem a učitelem vznikají tehdy, je-li dítě problémové. Učitel získá určitou „nadvládu“ nad rodičem, domnívá se, že skrze něj neposlušné dítě dovede srovnat. Poskytuje rady, jak dítě potrestat, napomenout apod. Rodič se dostává do nekonečné smyčky, kdy dítě nabývá pocitu, že je trestáno kvůli škole, začíná se mstít a školu nenávidí (Martínek, 2008).

1.7.5 Ředitel a učitel

Jde o formu bossingu, ředitel zadává učitelům úkoly, které nejdou splnit, učitelé dostávají velké množství nesmyslných příkazů. Učitel je ponižován a zesměšňován. (Martínek, 2015).

1.8 Důsledky šikany

1.8.1 Oběť

Silným sociálním stresem je šikana, ze které plynou různé somatické a psychické poruchy zdraví. U žen se vyskytují problémy s navazováním důvěrného vztahu, mají strach z neúspěchu a nových věcí. U mužů se projevují v komunikaci, izolaci s okolím a uzavřením se do sebe. Děti, které byly obětí šikany, mohou mít sebevražedné myšlenky nebo se o sebevraždu dokonce pokoušely. Důsledkem šikany je sociální a psychické narušení. U pravidelné šikany mají oběti nižší sebeúctu a sebedůvěru, žádné blízké přátele a mohou se vyskytnout problémy se soustředěním. V dospělosti jsou oběti šikany více náchylné k depresím, stavům osamělosti a úzkosti, jsou zaznamenány potíže s heterosexuálními vztahy.

Oběť šikany žije ve strachu z dalšího ubližování a ohrožení, jelikož je pravidelně urážena, zesměšňována, ponižována, agresori jí kradou a ničí osobní věci, je bita a kopána. Ostatní děti ve stejném věku se s ní odmítají bavit, vydírají ji, nutí ji dělat věci, které jsou za hranicí lidské důstojnosti.

Prvotní pocity strachu vycházející z šikany, se postupně mění do trvalých stavů deprese a úzkostí. Somatické projevy mívají podobu snížené imunity, poruch spánku, nočních můr, nočního probouzení, bolesti břicha, hlavy či zvracení a obecně větší náchylnost k prožívání celkové nepohody a bolesti (Pugnerová, Kvintová, 2016).

1.8.2 Agresor

U nepotrestané šikany si agresor upevňuje antisociální postoje. Zvyšuje se v jeho mravním a duchovním vývoji deficit, zároveň i pravděpodobnost, že spáchá trestnou činnost. Agresor se vyhýbá možnosti poznat sílu společnosti ve vynucování obecných pravidel vhodného chování vůči jeho bližním. Nikdo mu neukázal, co se

nesmí či smí dělat. Agresoři jsou členy problematických part a mají mnohem více sporů se zákonem nežli ostatní, Pugnerová a Kvintová uvádějí ve svém textu, že šest z deseti chlapců ve vyšším věku se dopustí trestné činnosti. Hrozí riziko, že se jedinec v dospělosti dopustí kriminálního činu (Pugnerová, Kvintová, 2016).

1.9 Prevence šikany

Nejúčinnější prevencí je vytvoření příznivého klimatu ve třídě, které zamezí vzniku šikany a zároveň informuje o dění v kolektivu. Sociometrické dotazníky a prostředky pro měření aktuálního klimatu ve třídě napomáhají k tomuto účelu (Čapek, 2014).

Podle Koláře se rozlišují tři druhy prevence v oblasti šikanování:

- **Primární prevence**

Setkáme se s ní tam, kde k šikanování ještě nedošlo. Jde o informování dětí, rodičů a veřejnost o obecných preventivních opatřeních proti šikaně ve škole. Nejefektivnější ochranou proti šikaně je navazování kamarádských, otevřených a bezpečných vztahů mezi příslušníky školy. Základním principem je vychovat dítě ve vyrovnanou osobnost

- **Sekundární prevence**

Hlavním cílem je brzké odhalení možných rizik a zamezení jejich působení tím, že děti ohrožené šikanou, budou dispenzarizované a jejich rodinné zázemí nebo jiná sociální prostředí sanována. Toho lze dosáhnout pomocí pravidelného monitoringu, jehož základem je screening.

- **Terciální prevence**

Podstatou tohoto typu prevence je zabránění rozvoji nezvratných komplikací, následků, systémového násilí a prohlubování traumatu (Kolář, 2005).

Obecné principy prevence šikany ve škole

Nezákladnějším opatřením prevence je včasná informovanost žáků. Na počátku školního roku, učitel projedná téma šikana s dětmi. Dává tak najevo, že v jeho třídě se nikdo tohoto negativního jevu nedopustí. Rodiče by měli být co nejdříve informováni o nebezpečí šikany, ideálně při zahájení prvního školního roku jejich dětí.

Dalším doporučením je posilování životní jistoty, sebevědomí a podporování obranyschopnosti dítěte. Znamená to, že v praxi usilujeme o to, aby dítě zažívalo před

učiteli a spolužáky uznání a úspěch. Ne však nezaslouženě, fingovaně, nýbrž realisticky. Děti s nižšími intelektovými schopnostmi můžeme pochválit například za manuální výkon, ve sportu, ve výtvarných či ručních pracích a dále za celou řadu jiných činností závislých na individuálních zvláštnostech, dovednostech a schopnostech ve společnosti ostatních dětí. Základem společenského růstu rizikového dítěte je jeho přijetí dětskou skupinou, poněvadž mu posiluje jeho sebedůvěru a vlastní identitu. U dramatické výchovy, kde spolupracuje celá třída při nácviu nějaké scénky nebo divadelního představení je nevyužívanou a nedocenenou metodou se značným psychoterapeutickým efektem.

Třetím podstatným doporučením je všimnout si prvotních příznaků negativních vlivů, nedat jim možnost zasadit kořeny a nenechat je dále rozvíjet.

Nezbytné je i vytváření sociálních dovedností dítěte, solidarity se slabšími, prezentace sociálních hodnot, odpovědnosti za vlastní jednání a výchova k toleranci.

Výše uvedených cílů lze dosáhnout za pomoci volby vhodných didaktických prostředků. Jedná se o prostředky, které vyžadují kooperaci a prezentaci společných a individuálních výsledků. Jde například o týmové, párové, projektové či skupinové vyučování. Uskutečnění těchto preventivních záměrů pomůže i přenesení odpovědnosti v určitých oblastech bezprostředně na žáky jako je organizace školních turnajů, vedení školních časopisů atd.) Nesmíme opomenout na celkové školní klima podporující zdravý vývoj dětí psychosociálního charakteru.

Školní program proti šikanování

Machová a Kubátová ve své publikaci uvádějí, že výzkum šikany ve školách poukázal na fakt, že ani v těchto školách vytvářející pozitivní klima sociální povahy, není menší výskyt šikany nežli v jiných školách. Dále bylo zjištěno, že pouhé rozvíjení příznivého klimatu, kterým se zabývá obecný preventivní program, nijak značně nesnižuje výskyt šikany. Jedinou možností, jak přerušit šíření šikany, je propojení speciálního školního programu proti šikaně společně se školním vzdělávacím programem, jenž se zaměřuje na rozvoj a vytváření pozitivního sociálního klimatu (Machová, Kubátová, 2015).

Preventivní program školy vymezuje základní pravidla podporující prevenci rozdílných forem rizikového chování. Vytyčuje roli jak pedagogů, tak i ostatních odborných pracovníků školy, kteří se spolupodílejí na naplnění cílů vytyčených programem. Program zpravidla obsahuje krizové a bezpečnostní plány školy, které jsou zaměřeny na podrobný popis konkrétního rizikového jevu. Součástí tohoto programu je rovněž školní program proti šikanování.

Hodnotový rámec školy

Vedení školy si uvědomuje význam bezpečného prostředí společně s kvalitou vzdělávání a také si uvědomuje riziko výskytu šikany na škole. Kvalita školního prostředí je postavena na demokratických principech respektujících individualitu a identitu každého člena, neakceptuje zneužití moci a násilí v jakékoli formě. Podporuje toleranci a solidaritu, spolupráci, vzájemný respekt a vědomí sounáležitosti. Atmosféru třídního kolektivu a vztahy mezi žáky vnímají pedagogičtí pracovníci jako důležitou a nedílnou součástí své práce. Hodnotový systém školy, který se shoduje s přepisy a pravidly školy je pro všechny srozumitelný a jasný, rovněž jsou zabezpečeny předpoklady pro jeho aplikaci v praxi. Vyskytne-li se šikana na škole, přistupuje se k řešení otevřeně, včasné a obstarává zabezpečení pro všechny zúčastněné. (MŠMT, 2016 [online])

Poutavá výuka

Je součástí nespecifické prevence, žákům je nabízen program, který je poutavý. Vyučování je zábavné a plní funkci snížení patologického jednání mezi žáky. Podstatná je zajímavost obsahu, použití vhodných didaktických metod, vysoká názornost při vyučování a promyšlená struktura vyučovacích hodin (Bendl, 2003).

Dozor

Dozor nad žáky se využívá k zabránění volného pohybu po areálu školy, agresivitě, užívání návykových látek a šikaně. Pedagog dovede predikovat nebezpečí a předejít mu. Ve školách je nejvíce užíván o přestávkách, před zahájením výuky, mimo školu, ve školních jídelnách a v šatnách.

Kolář ve své publikaci klade důraz na kontrolou a procházení všech prostorů, hlavně těch nejméně navštěvovaných studenty. Zvýšení efektivity dozoru je možné za předpokladu, že pedagog bude i nahlížet do tříd a sledovat dění uvnitř (Kolář, 2011).

Peer program

Názory vrstevníků působí na jedince v dětství a dospívání působí více než u dospělých. Peer programy fungují na několika principech. Škola určí mládežnickou organizaci nebo si je sama vychová (peer aktivisti). Dalším uskupením je pedagog a skupina žáků. V týmu se nachází metodik prevence a vybraní žáci. Je doporučeno, aby skupiny byly tvořeny děvčaty i chlapci (Bendl, 2003).

Víkendové pobyty

U pobytů jsou využívány metody a techniky, které slouží k prevenci šikany a jsou zakomponovány tak, že žáci si neuvědomují, zda se jedná o součást metody prevence. Metodik prevence se může zapojit do her a vést je, tím podporuje pozitivní klima v kolektivu. Žáci si upevňují důvěrné vztahy a více kooperují. Ovlivňuje i vztahy ve třídě a zamezuje dalšímu výskytu šikany na škole (Kolář 2010).

2 Kyberšikana

2.1 Pojem kyberšikana

Kyberšikana je spojena s šikanou klasickou, sdílí její základní projevy a rysy, které se ovšem v online světě projevují v trochu jiných formách. Obecná definice kyberšikany je poměrně složitá. Ke třem základním rysům klasické šikany se připojil další, který probíhá v elektronické podobě. Mezi typické aspekty světa patří například dostupnost zveřejněných dat kdykoliv a komukoliv, anonymita, rychlost šíření obsahu apod. Avšak tyto znaky nabývají zcela jiných forem, které komplikují kyberšikanu jasně definovat (Ševčíková, 2014).

Souhrnnou a nejvíce užívanou definici navrhli Priceová a Dalglish: „Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet, mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje kyberšikana opakované chování i nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“ (Price, Dalglish, s.51, 2010 [online]).

Mezi základní prvky kyberšikany se řadí mocenská nerovnováha, která je mezi agresorem a obětí. Tato nerovnováha se projevuje tím, že agresorovi nelze nijak zamezit snadný přístup k oběti. Jedinou možností je, že oběť by přestala používat informační a komunikační technologie jako je například mobilní telefon. Vzhledem k dnešní době, která je založena na technologiích, je tato vize těžko představitelná. Dospívající jsou v současnosti neustále připojeni konline světu. Tato generace je označována jako *always on*, což znamená v překladu *vždy připojena*. Ať se napadená oběť snaží čelit útokům tak, že se jim snaží vyhnout opuštěním určité sociální sítě nebo jiné domény, agresor si ji dovede znovu vyhledat. Podobnou situací je obrana nahlášením útočníka, které by mělo vést k zablokování jeho účtu. Agresor má možnost si založit nový profil a pokračovat tak v kyberšikaně. Mocenskou nerovnováhu vytváří hlavně anonymita útočícího. Oběť neví, kým je napadena a má omezenou možnost se bránit.

Dalším prvkem kyberšikany je opakovanost, která nemusí pocházet jen od samotného agresora, ale i od přihlížejících. Jakýkoli nově přidaný komentář pod zveřejněnou urážlivou fotografií či videem je považováno za zaručenou formu opakované agrese. Zcela podobnou situací je kliknutí na tlačítko „to se mi líbí“ pod příspěvkem, který uráží oběť na sociálních sítích jako je například Facebook. Agresorovi stačí sdílet pouze jedinou zraňující fotografii a jedná se o opakování. U kyberšikany je tento jev komplikovanější nežli u tradiční šikany, jelikož opětovné přehrání ponižujícího mediálního obsahu a jeho přeposílání mezi uživateli lze chápat jako opakovanost.

Ve srovnání s tradiční šikanou zůstává záměrné ubližující jednání z pozice agresora. Oběť toto jednání vnímá jako ubližující a nepříjemné. Jedná se vlastně o online obtěžování, jelikož zde chybí některý z atributů, které jsou podstatné pro její identifikaci. Je proto nutné oddělovat skutečnou kyberšikanu a online obtěžování, obzvláště pro nesrovnatelně vážnější následky na postižené u kyberšikany. Nelze říci, že u online obtěžování není potřeba zavádět určitá opatření (Černá a kol., 2013).

2.2 Charakteristika aktérů kyberšikany

2.2.1 Agresor

Agresoři se vyznačují obecně problémovým chováním, jako je zvýšená absence ve škole, ničení cizího majetku, pitím alkoholu, kouřením tabákových výrobků a zpravidla mívají podprůměrné výsledky studia. Často se u nich vyskytuje vyšší míra delikventního chování. (Campfield, 2006 [online]; Sourander a kol., 2010). Tento osobnostní profil je obvyklý, ale ne nezbytně nutný. I inteligentní dospívající s výborným prospěchem mohou patřit mezi agresory, využívají vlastní intelektuální nadvládu k záměrné šikaně druhých (Vágnerová, 2005). Před školou a rodiči dovedou lstivě šikanu zamaskovat.

V oblasti emoční nemají agresoři zcela rozvinutou empatickou oblast jako ostatní jedinci (Olweus, 1993). Je to jeden z mnoha důvodů, proč s agresivním chováním nepřestávají. Nejsou schopni se vcítit do situace oběti, které vzbuzují v prožívání jedince svým jednáním. V případě kyberšikany se naskytuje více možností, jak projevit svou agresivitu, neboť na internetu se naskytuje mnohem méně příležitostí, jak se vcítit do oběti, co prožívá. Je to zapříčiněno tím, že agresor sedící za svým monitorem nevidí, jaká je skutečná reakce jedince. Agresor si neuvědomuje, že svým jednáním může způsobit druhému újmu (Černá a kol., 2013).

2.2.2 Oběť

Oběti kyberšikany se od obětí tradiční šikany ve vypsáních charakteristikách příliš od sebe neliší. (Campfield, 2006 [online]). Zejména to platí v případech, kdy se agresor a oběť znají v reálném světě, toto se týká valné většiny obětí kyberšikany.

Mezi typy obětí se zařazují oběti provokatéři a pasivní oběti stejně jako u šikany tradiční. U kyberšikany se přiřazují další dva typy. Prvním je agresor, který se stává sám obětí, z důvodu, že se oběť začne mstít útočnickovi nebo kvůli tomu, že se zvedne odpor vůči jeho chování ze strany dalších uživatelů na internetu. Druhým typem oběti jsou dospívající jedinci, kteří nevybočují od skupiny a mívají dobrou pozici ve skupině. Naopak v online prostředí se stávají více zranitelnými. Agresor má snadný přístup

k telefonu oběti, navíc ke kyberšikaně může zneužít zveřejněné osobní informace aplikacemi (Williard, 2007; Juoven, Gross, 2008).

2.2.3 Příhlížející

Podstatný dopad na vývoj šikany a kyberšikany mají přihlížející. Olweus rozlišuje přihlížející podle jejich postojů k šikaně. Postoj může být neutrální nebo lhostejný, pozitivní a negativní, zda se aktivně zapojí do situace či ne. Dělí je následně do skupin:

- nezúčastnění pozorovatelé,
- ti, kdo se snaží otevřeně pomoci oběti,
- ti, kteří jsou na straně oběti, nesouhlasí s šikanou, ale neangažují se otevřeně a aktivně se nezapojují,
- následovníci agresora, sami ho ale nepodporují
- ti, co agresorovi aktivně pomáhají například povzbuzováním, avšak oběti nijak neublíží,
- ti, kteří podporují agresora, nicméně ne otevřeně, a zůstávají pasivní (Olweus, 1993).

Role přihlížejících je opravdu důležitá, jestliže proti kyberšikaně či šikaně přímo vystoupí, mohou tímto způsobem zamezit dalšímu šíření a pokračování. Naneštěstí přihlížející ve valné většině případů kyberšikany a tradiční šikany nevystoupí (Li, 2007). Svoji pasivitou dávají najevo svůj tichý souhlas s tím, co se odehrává. Odpověď není tak jednoznačná, proč tomu tak je. Záleží na mnoha faktorech, od osobnostních proměnných, dynamiky skupiny a souvislost od strachu až po nerozeznání možného nebezpečí a podcenění významu, co se skutečně děje. Faktory, jež zvyšují pravděpodobnost podpůrného chování ze strany přihlížejících, lze představit jako obecný sklon k prosociálnímu chování, jaký mají vztah k oběti, žádost oběti o pomoc a související nepříjemné pocity s přihlížením kyberšikaně (Macháčová a kol., 2013).

2.3 Formy kyberšikany

2.3.1 Pomlouvání

Pomlouvání představuje sdělování klamných informací o druhém. Jedná se o druh sociálního vyloučení či poškození. Je cíleno především na přihlížející. Pomlouvám se nelze zcela bránit, v online světě se velmi rychle nepravdivé informace šíří a žijí si vlastním životem (Černá a kol., 2013).

2.3.2 Kyberharašení a kyberstalking

Za kyberharašení lze označit zprávy zasílané oběti agresorem, které vnímá jako nepříjemné. Charakteristické je, že agresor zasílá oběti zprávy vždy, když se připojí na sociální sítě nebo opakovaně a záměrně zahlučuje mobilní telefon množstvím SMS a MMS zpráv. Jedná se o jednosměrnou komunikaci, kterou se snaží oběť ukončit. Jako kyberharašení se může přeměnit i z původní nevinné konverzace na nepříjemnou, kterou už nemůže nebo nedovede oběť ukončit. Většina dospívajících jedinců například takto navazuje vztahy s neznámými lidmi, a přestože je mnoho vztahů bez komplikací, mohou představovat riziko kyberharašení.

Jako opěťované zasílání zpráv obsahující útočné a zastrašující sdělení, výhrůžky a vydírání označujeme kyberstalking. Přísluší sem i odcizení identity s rysy výše uvedenými. (Williard, 2007).

2.3.3 Flaming

Za prudkou hádku se v oblasti kyberšikany označuje flaming. Probíhá mezi dvěma nebo více lidmi využívající informační a komunikační technologie. Hádky probíhá na diskuzních fórech, chatech a jiných domén. Anglické slovo *flame* znamená v českém překladu *plamen*, který v tomto případě znamená plamennou výměnu názorů. Obvykle se setkáme s vyhrůžkami, nadávkami, urážkami a útočnou rétorikou. Jestliže hádka trvá déle, jedná se o tzv. *flame war*. (O'Sullivan, Flanagan, 2003).

2.3.4 Vyloučení a ostrakizace

Na základě kyberagrese je vyloučena oběť z nějaké skupiny, ke které by chtěla nebo měla patřit. Pro oběť je ostrakizace značně bolestivá, i přes absenci přímého prvku agrese. Příčinou je následek frustrace z nenaplnění potřeby mladistvých, tedy patřit do nějaké skupiny, kolektivu a jeho dění. Převážně na internetu, ale i mimo něj je jasné, kdo je tzv. *in* a *out*. Jestliže ostrakizovaný jedinec není přidán do facebookové skupiny jako ostatní, prožívá silnou frustraci. Nevýhodou je, že v online světě toto dění vidí mnohem více lidí než v reálném prostředí (Černá a kol., 2013).

2.3.5 Vydávání se za někoho jiného a odcizení hesla

Za oběť se v tomto virtuálním prostředí vydává agresor. Má k dispozici různé prostředky. Například agresor vytvoří falešný profil obsahující fakta a fotky oběti a vystupuje tak pod její identitou nevhodným způsobem, který ji tímto jednáním poškozují. (Kowaltski a kol., 2008). Velmi nebezpečná je agresorova komunikace s přáteli oběti. Může tak způsobit vážné škody v sociálních vztazích. Výhodou pro agresora je, že nemusí vynakládat tolik úsilí k tomu, aby se mohl vydávat za někoho

jiného. V některých případech to zajde tak daleko, že odcizí heslo oběti k jejímu účtu na sociálních sítích a vydává se přímo za něj (Williard, 2007).

2.3.6 Happy slapping

Prvotní forma happy slappingu vypadala tak, že byl neznámý kolemjdoucí fyzicky napaden formou zfackování (*to slap* z anglického překladu znamená fackovat) buď jedincem nebo skupinou agresorů. Celá situace je nahrávána na multimediální zařízení, jako např. mobilní telefon. Nahrávka je následně sdílena na sociálních sítích a dalších diskuzních fórech na internetu. Fyzické napadení nemusí zahrnovat pouze jen fackování, ale závažnost činu se může stupňovat až za samotnou hranici zákona (Kowaltski a kol., 2008). Existuje mnoho případů, kdy ponižující video sdílené na internetu směřovalo až k sebevraždě oběti (Černá a kol., 2013).

2.3.7 Odhalení a podvádění

Jedná se o problém, kdy dojde ke zveřejnění informací o oběti těm, jímž informace nebyly určeny. (Kowaltski a kol., 2008). Obvykle jsou informace intimní nebo osobní povahy, patří sem i například odhalení skrývané homosexuality. Nastávají i situace, kdy jsou videa, celé konverzace a jiné obsahy přeposlány od oběti agresorovi s tím, že jsou soukromé a neměli by se k útočníkovi dostat (Černá a kol., 2013).

3 Souhrn teoretické části

Existují různé pojetí šikany, které nalezneme v odborné literatuře od různých autorů, ve své podstatě se však jednotlivé definice příliš od sebe neliší. Nejužívanější definicí je od autora Pavla Říčana, který popisuje tento fenomén jako zlomyslné obtěžování, týrání, sužování a pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů.

S šikanou se lze setkat kdekoliv a kdykoliv. Může začínat v jeslích, ve školce, v rodině, v penzionech, v obci, v nájemních domech, v domovech seniorů, v zájmových kroužcích apod. Obětí šikany může být kdokoliv (senioři, děti i dospělí), nezáleží ani na pohlaví, věku či etnické skupině. Šikana se rozmohla ve společnosti a jejím výsledkem je záměrné poškozování zdraví rodiny, oběti a společnosti. Vyskytuje se i na všech typech škol.

Jako psychologické pozadí šikany bývá považována agrese (agresivita). U agresivity se jedná o osobnostní rys, který vede k agresivnímu chování. Agrese je vymezena jako nepřátelské, zraňující, destruktivní chování, zapříčiněné nadměrnou frustrací.

Mezi účastníky šikany patří oběť a agresor. Obětí šikany se může stát jakýkoliv student. Vyznačuje se odlišností od skupinových pravidel. Jde o osoby s psychickými problémy nebo mají tělesný handicap, který se vyznačuje např. fyzickou slabostí, obezitou, neobratností a tělesnou odchylkou. V psychické rovině se projevuje mentálním opožděním spojené s nedostatkem sociálních dovedností, naivitou, těžkopádností a vyšší senzitivitou.

Šikana se dělí na tři základní skupiny. První skupinou je psychická šikana, jež má podobu verbálního napadání oběti. Druhou skupinou je fyzická šikana, ta se projevuje fyzickým napadením oběti. Do třetí skupiny se řadí kyberšikana, probíhající skrze informační a komunikační technologie.

Autor Michal Kolář uvádí ve svých publikacích pět stádií šikany (ostrakizmus, fyzická agrese a přitvrzování manipulace, vytvoření jádra, většina přijímá normy, dokonalá šikana neboli totalita). Popisuje, jak v počátku šikany je oběť neoblíbená, neuznávaná. V další fázi ostrakizovaný žák posluhuje jako obětní beránek. Skupina agresorů začne kooperovat a systematicky šikanuje ostrakizované žáky. Násilí se stává ve třídě normou a začne nabývat skupinového programu.

Sociální stres plynoucí z šikany směřuje k psychickým a somatickým poruchám zdraví oběti. Děti, které byly vystaveny šikaně, měly sebevražedné myšlenky a sklony k ní. V dospělosti jsou více vystavovány riziku depresí, stavům úzkosti, osamění a potížím s heterosexuálními vztahy. U agresorů se vyskytuje duchovní a mravní deficit a zvýšená pravděpodobnost spáchání trestné činnosti.

Prevence šikany se dělí na primární (uplatňuje se tam, kde k šikaně ještě nedošlo), sekundární (cílem je odhalení možných rizik a jejich zamezení) a terciální (jádrem opatření je zamezení rozvoji nezvratných následků, komplikací systémového násilí a prohlubování traumatu).

Jinou formu šikany představuje její kybernetická varianta, která sdílí základní rysy a projevy s tradiční šikanou, s tím rozdílem, že probíhá prostřednictvím moderní informační a komunikační technologie. V online světě panuje zvýšená dostupnost a rychlost šíření zveřejněných dat, které mohou poškodit dotyčného.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Úvod do empirické části – cíl, hypotézy

Cílem empirické části této bakalářské práce je zjistit, popsat a analyzovat výskyt šikany na současné střední odborné škole. Zajímalo nás, jak se nejčastěji šikana projevuje, jak často k ní dochází, kdo jsou ve zkoumané skupině studentů šikanováni a šikanéři, jaké jsou postoje žáků k šikaně a jejich reakce na šikanu a jaké jsou možnosti prevence. V souladu s výzkumnými otázkami si vytýčili následující hypotézy:

- H1: Dotazovaní respondenti znají význam pojmu šikana.
- H2: Většina dotazovaných respondentů se setkala alespoň jednou s nějakou formou šikany.
- H3: Nejčastějším důvodem k šikaně je pomsta.
- H4: Více než polovina dotazovaných respondentů by se snažila šikaně zabránit.
- H5: Šikana se častěji projevuje ve školním prostředí než v mimoškolním prostředí.

5 Výzkumná sonda

5.1 Metodologie

Použitá metoda, výzkumný vzorek

Pro získání dat a ověření hypotéz byla použita metoda dotazníkového šetření. Bylo provedeno porovnání mezi teoretickými východisky s reakcemi respondentů na základě zpracovaného dotazníku. Dotazník se skládal z 22 otázek, 3 byly identifikační, 7 otázek bylo uzavřených, 6 polootevřených, s možností odpovědi „jiné“. 6 otázek bylo otevřených s prostorem k vyjádření respondentů. Dotazník začíná úvodním textem, aby se respondenti mohli seznámit s cíli výzkumu, i s tím, k čemu budou výsledky výzkumu sloužit. Dále dotazník obsahuje instrukce, jak jej správně vyplnit. Dotazník je uveden v příloze č. 1 a je anonymní.

Charakteristika výběrového souboru

Výzkumná sonda proběhla na předem oslovené střední škole, konkrétně na střední odborné škole v Praze, ve všech ročnících maturitních i nematuritních oborů. Vzhledem k zaměření školy a k elektronické formě dotazování jsme předpokládali, že studenti vlastní svůj počítač s přístupem na internet a jsou počítačově zdatní. Výzkumný soubor tvořilo celkem 148 respondentů. 5 dotazovaných z celkového počtu dotazníků nevyplnila čili návratnost byla 97 %. Před samotným výzkumem byl proveden předvýzkum, kdy byl dotazník rozeslán 10 náhodným respondentům s cílem ověřit srozumitelnost položek dotazníku. Na základě tohoto předvýzkumu jsme provedli úpravy a dotazník byl zpracován do konečné podoby.

Proces sběru dat

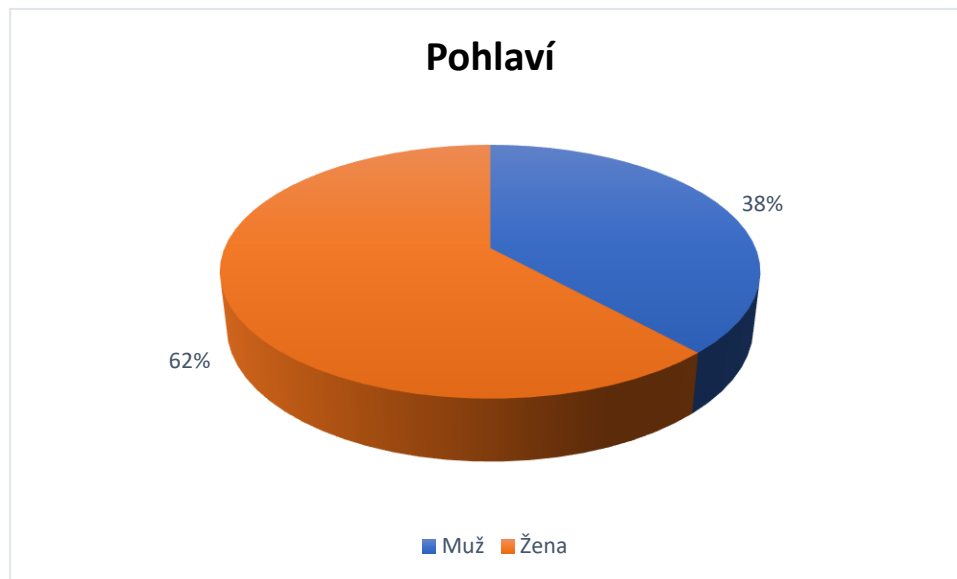
Jak již bylo zmíněno, dotazník byl anonymní. Po domluvě s ředitelem školy byl rozeslán prostřednictvím e-mailu link na internetovou stránku Survio.cz. Jedná se o nástroj pro tvorbu dotazníků a sběr dat a jejich následné vyhodnocení. Samotný výzkum proběhl v únoru roku 2021. Respondenti měli na vyplnění dotazníku dostatečný čas, a to celých 10 dní.

Zpracování dat

Data byla zpracována statisticky pomocí programu MS Excel, vyhodnocené informace byly transformovány do výšečových a sloupcových grafů. Byla vypočtena procenta zastoupení respondentů z celkového počtu pro danou odpověď.

5.2 Výsledky kvantitativního výzkumu

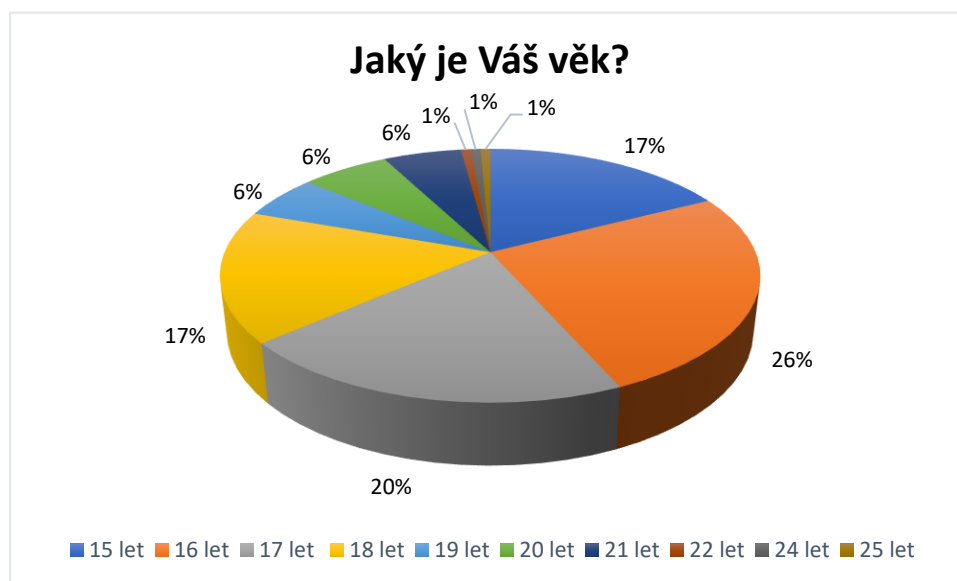
Otázka č.1: Pohlaví

Graf č.1: Pohlaví (Vlastní tvorba autora, 2021)

Jak bylo již zmíněno, 3 otázky jsou identifikační. Na prvním grafu můžeme zaznamenat, že dotazníkového průzkumu se účastnili více ženy a to celých 62 %. Mužů bylo 38 %.

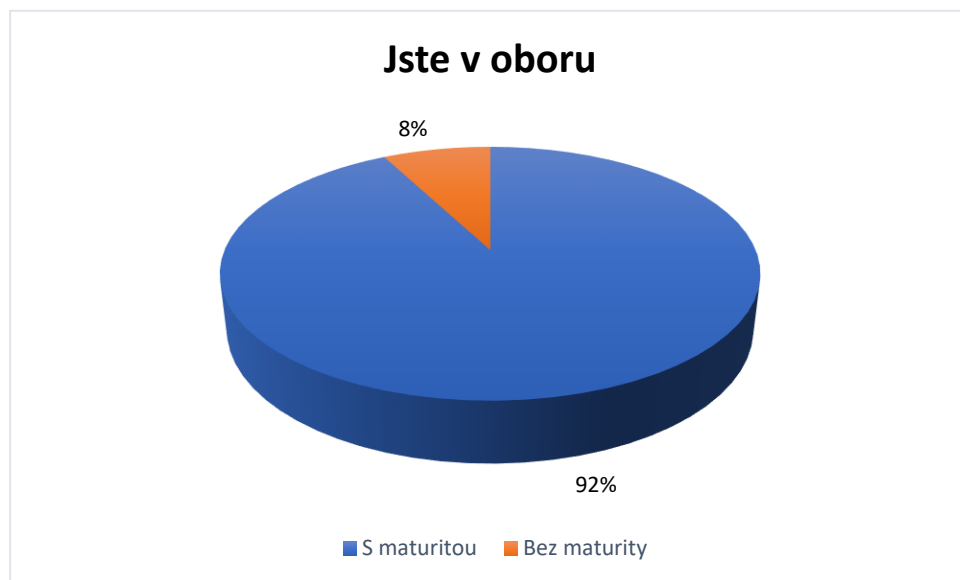
Otázka č.2: Jaký je Váš věk?

Graf č.2: Jaký je Váš věk? (Vlastní tvorba autora, 2021)

Z výše uvedeného grafu lze vyčíst, že respondenti ve věku 16 let mají nejvyšší zastoupení, a to v počtu 37, 29 respondentů jsou ve věku 17 let, 25 respondentů tvoří skupinu patnáctiletých, 24 respondentů je ve věku 18 let a 9 respondentů jsou ve věku 20 let. Shodně minoritně jsou zastoupeny skupinky ve věku 22, 24 a 25 let. 8 respondentů je ve věku 19 a 21 let.

Otázka č.3: Jste v oboru

Graf č.3: Jste v oboru (Vlastní tvorba autora, 2021)

Identifikační graf představuje, jaký obor respondenti studují, 132 respondentů uvedlo, že se jedná o maturitní obor, zbylých 11 respondentů studují obor bez maturity.

Následující graf slouží k ověření hypotézy H1 „Dotazovaní respondenti znají význam pojmu šikana.“ Respondentům byla položena v dotazníku otázka pod číslem 4: Znáte pojem šikana?

Otázka č.4: Znáte pojem šikana?

Graf č.4: Znáte pojem šikana? (Vlastní tvorba autora, 2021)

Z uvedených dat lze vyčíst, že 142 respondentů uvedlo, že znají pojem šikana. Jediný respondent uvedl možnost, že si není jist/a. Žádný z respondentů neuvedl ve své odpovědi „ne“.

Otázka č.5: Jak byste vysvětlili pojem „šikana“ svými slovy?

V této otázce s otevřenou odpovědí jsme se tázali respondentů, jak by vysvětlili pojem „šikana“ svými slovy. Odpovědi respondentů naznačují, že skutečně daný pojem znají a rozumí jeho podstatě. Většina z nich uvedla, že jde o úmyslné ubližování druhému člověku, ať už jde o ubližování fyzické nebo psychické, případně o kyberšikanu.

Odpovědi na položku 4 a 5 potvrzují platnost hypotézy H1.

K ověření hypotézy H2 „Většina dotazovaných respondentů se setkala alespoň jednou s nějakou formou šikany“ byla studentům položena otázka: Setkal/a jste se osobně někdy s nějakou formou šikany?

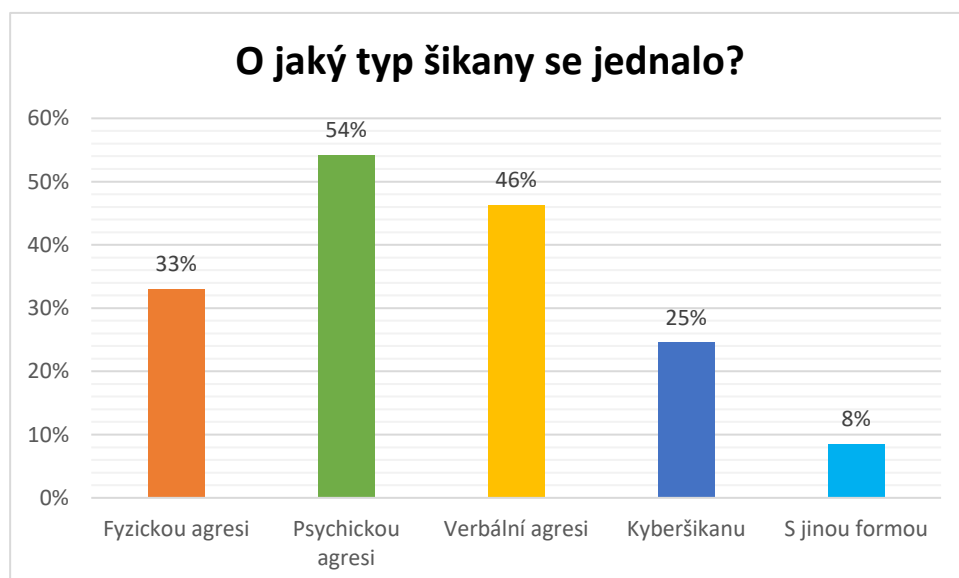
Otázka č.6: Setkal/a jste se osobně někdy s nějakou formou šikany?

Graf č.5: Setkal/a jste se osobně někdy s nějakou formou šikany? (Vlastní tvorba autora, 2021)

U výše uvedené otázky bylo vyhodnoceno, že většina v počtu 116 respondentů se setkala osobně s nějakou formou šikany. 27 respondentů naopak uvedlo, že se s ní osobně neseťkali. Z toho nám plyne, že se jedná o poměrně obvyklý jev a dostává se s ním do styku většina studentů. Z vyhodnocených dat jsme **potvrdili hypotézu H2**.

Otázka č.7: O jaký typ šikany se jednalo?

Graf č.6: O jaký typ šikany se jednalo? (Vlastní tvorba autora, 2021)

Z údajů plynoucí ze sloupcového grafu můžeme vyčíst, s jakým typem šikany se dotazovaní setkali. U této položky byla možnost z výběru několik alternativ.

Respondenti uvedli, že psychická šikana je nejběžnější, a to v počtu 78 odpovědí. Nejčastější odpovědí byla forma verbální agrese, kterou zvolilo 66 respondentů. Kyberšikana byla zvolena 35 respondenty. 47 respondentů uvedlo, že se setkali s fyzickou agresí, jedná se tak o formu šikany, která proběhla v jednom ze tří případů. Zbýlých 12 respondentů uvedlo, že se osobně s žádnou šikanou neseťkali.

Otázka č.8: Jak šikana probíhala?

Otázka, jak šikana probíhala měla podobu otevřené odpovědi. Dotazovaní odpovídali ve většině případů, že se jednalo o urážky, nadávání, ponižování druhého, vydírání, vyhrožování, ztrapňování, mlácení, pomlouvání, emocionální vydírání, vyloučení z kolektivu, posmívání, braní osobních věcí, povyšování se nad slabším, dobírání si druhého, zneužívání. Jeden respondent odpověděl, že byly na něj směřovány útoky kybernetického charakteru, dále se jednalo o záměrnou ignoraci, šíření drbů, citové vydírání a fyzické útoky. Další respondent uvedl, že oběti dostávaly směšné přezdívky, byly parafrázována její slova směšnými tóny nebo kontexty. Mezi fyzické typy šikany byly zařazeny údery lahví s vodou do hlavy, kopání do boku s trvalými vizuálními následky jako jsou jizvy, rány do ramene, poštuchování, pohlavky. Velmi častými odpověďmi byly posměšky, ponižování, zesměšňování, urážení a nadávání.

Otázka č.9: Kolikrát jste zažil šikanu, jako svědek nebo účastník?

Graf č.7: Kolikrát jste zažil šikanu, jako svědek nebo účastník? (Vlastní tvorba autora, 2021)

V této části dotazníku byla respondentům položena otázka, kolikrát zažili šikanu jako svědci nebo se stali jejími účastníky. Nejméně volenou volbou byla „často“, a to v počtu 13 odpovědí. 17 respondentů odpovědělo, že se to nestalo „nikdy“. Jednou

šikanu zažilo 33 respondentů. Nejvíce bylo v dotazníku 80krát zodpovězena volba „vícekrát“.

Otázka č.10: Šlo o šikanu mezi spolužáky, nebo o šikanu mezi učitelem a žáky?

Graf č.8: Šlo o šikanu mezi spolužáky, nebo o šikanu mezi učitelem a žáky? (Vlastní tvorba autora, 2021)

Na otázku, zda se jednalo o šikanu mezi spolužáky nebo mezi učitelem a žáky bylo uvedeno 105 respondenty, že častěji se vyskytuje mezi žáky. Pro obě možnosti bylo voleno 35 odpovědí. Pouze 3 respondenti odpověděli, že šikana probíhala mezi učitelem a žákem.

Otázka č. 11: Který typ šikany je podle Vašeho názoru nejčastější?

Dle odpovědí respondentů se jedná o šikanu psychické povahy, sem spadají verbální útoky, slovní napadání, urážení druhého. Probíhá jak mezi žáky, tak mezi učitelem a žáky. Další časté odpovědi se týkaly kyberšikany, respondenti uvedli, že se jedná o současný problém a nedochází tak fyzickému kontaktu, agresor napadá oběť zprostředkovaně. Většina útoků jsou anonymního charakteru. Jeden respondent uvedl, že vše začíná kyberšikanou, poté verbální, a nakonec dalšími projevy šikany, občas je provázáno více druhů šikany zároveň. Následující odpovědi spadají do kategorie fyzické šikany, jako je ubližování.

Otázka č.12: Byl/a jste sám někdy šikanován?

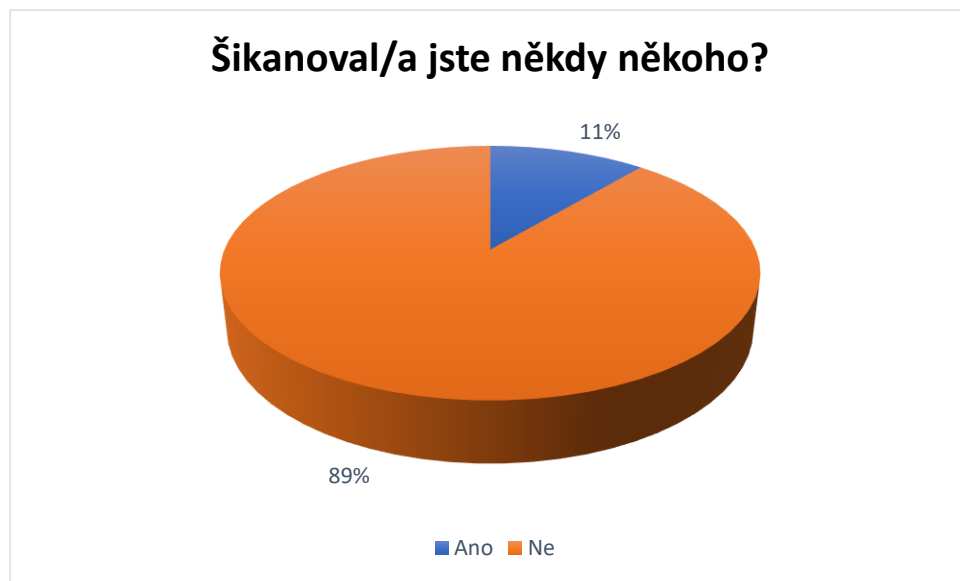
Graf č.9: Byl/a jste sám někdy šikanován? (Vlastní tvorba autora, 2021)

V otázce, jestli byl respondent někdy šikanován, bylo vyhodnoceno, že 127 z nich nebylo šikanováno. Jen 16 respondentů bylo osobně šikanováno.

Otázka č.13: Pokud ano, proč k tomu došlo?

Na základě odpovědí bylo vyhodnoceno, že oběť se něčím vymyká, buď vzhledem, povahou, národností nebo jde o fyzicky slabší osobu nežli ostatní. Velmi často bylo v odpovědích uvedeno, že jim agresoři závidějí nebo si nebyli vědomi, čím šikana byla způsobována, jaká byla příčina. Byla uvedena i šikana na základě faktu, že student byl cizinec, pro něhož byla čeština druhým jazykem. Respondent měl problémy se čtením a mluvením, stal se tak terčem agresorů. Další respondent má podobné problémy ohledně jiného původu svých rodičů, jiné orientaci a osobním problémům. Dále bylo vyhodnoceno, že agresoři šikanovali oběť jen pro vlastní pobavení. Někteří měli chabé společenské návyky a nepřátelili se s kolektivem nebo se chovali nepřiměřeně. Jiní byli psychicky vyspělejší a svému okolí dali najevo, že se chovají „dětinsky“.

Otázka č.14: Šikanoval/a jste někdy někoho?

Graf č.10: Šikanoval/a jste někdy někoho? (Vlastní tvorba autora, 2021)

Z grafu je zřetelné, že 127 respondentů deklarovalo, že nikdy nikoho nešikanovalo, 16 z celkového se dopustilo šikany na druhé osobě.

Otázka č.15: Pokud ano, proč k tomu došlo?

Na otázku, proč dotazovaný šikanoval někdy někoho byly vyhodnoceny důvody jako že si to dotyčný zasloužil, protože sám šikanoval. Dalšími uvedenými důvody bylo vlastní pobavení a pobavení ostatních.

Otázka č.16: Považujete šikanu za závažný problém s možnými následky?

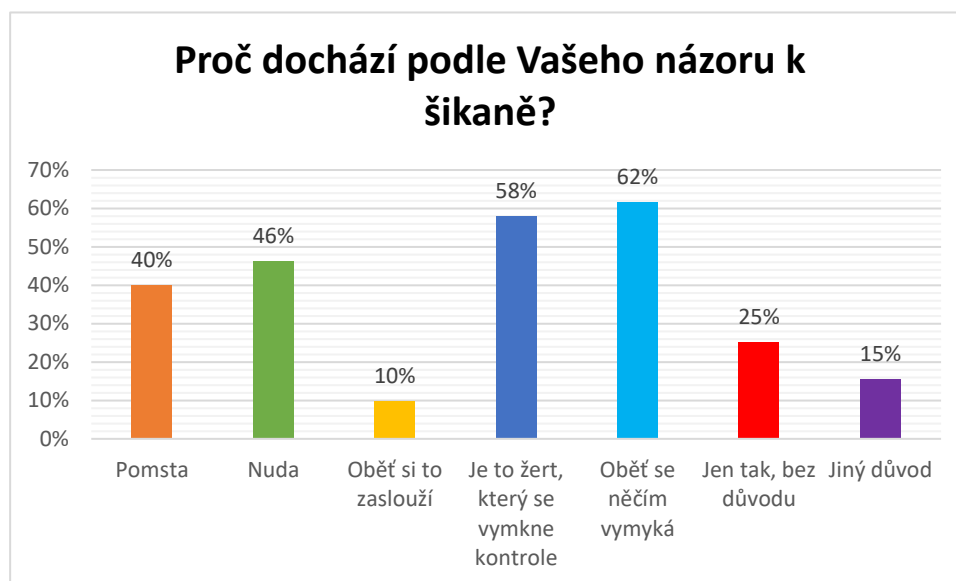

Graf č.11: Považujete šikanu za závažný problém s možnými následky? (Vlastní tvorba autora, 2021)

Zde jsme se dotazovali respondentů, zda šikanu považují za závažný problém s možnými následky. V množství 136 odpovědí bylo nejvíce volenou možností souhlas. 5 respondentů nemá na to názor, pouze 3 si nejsou jisti a zbylý 1 zvolil variantu, že o závažný problém nejde.

Následující otázka ověřovala hypotézu H3 „Nejčastějším důvodem k šikaně je pomsta.“ Dotazovali jsme se otázkou: Proč dochází podle Vašeho názoru k šikaně?

Otázka č. 17: Proč dochází podle Vašeho názoru k šikaně?

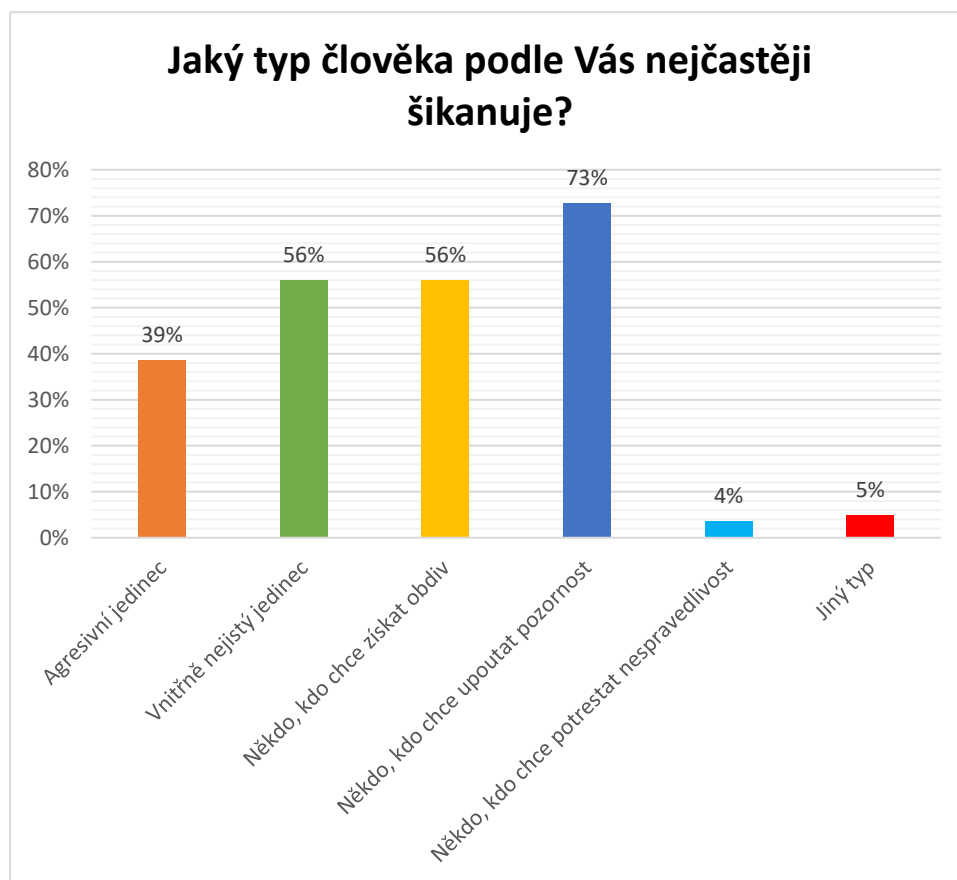

Graf č.12: Proč dochází podle Vašeho názoru k šikaně? (Vlastní tvorba autora, 2021)

V tomto sloupcovém grafu jsme zobrazili důvody, proč dle názoru dotazovaných dochází k šikaně. V této otázce měli možnost z výběru více odpovědí. Mezi nejčastěji volenými možnostmi bylo, že oběť se něčím vymyká, zde bylo vyhodnoceno 88 odpovědí a 83 respondentů zastávalo názor, že jde většinou o žert, který se vymkne kontrole. 66 respondentů uvedlo, že k šikaně dochází na základě nudy a 57, že se jedná o pomstu. Nejméně volenou možností byla 14 respondenty, že oběť si to zaslouží. Pouhých 22 respondentů uvedlo jiný důvod, kde byla možnost volné odpovědi, zde to byl názor, že si agresor zvyšuje své ego, společenské postavení, sebevědomí, chce si něco kompenzovat, dokazovat. Výše vyjmenované důvody, proč dochází k šikaně byly pro respondenta všechny podobně důležité. Mezi kompenzace nedostatku agresora byly zařazeny rodinné problémy, jedinec mohl být dřív sám obětí šikany nebo měl osobní problémy.

Na základě dat bylo zjištěno, že dle názorů respondentů nejvíce dochází k šikaně, protože se oběť něčím vymyká. **Hypotéza H3 byla tímto zamítnuta.**

Otázka č. 18: Jaký typ člověka podle Vás nejčastěji šikanuje?

Graf č.13: Jaký typ člověka podle Vás nejčastěji šikanuje? (Vlastní tvorba autora, 2021)

Na otázku, jaký typ člověka dle dotazovaného nejčastěji šikanuje, jsme dostali 104 odpovědí, že se jedná o někoho, kdo chce upoutat pozornost, 80 respondentů uvedlo totožně, že šikanuje ten, kdo chce získat obdiv a vnitřně nejistý jedinec. 55 respondentů konstatovalo, že jde o agresivního jedince. Nejméně často byl jako důvod uváděno (5 respondentů), že jde o reakci člověka, který chce potrestat nespravedlivost. 7 respondentů zastává názor, že šikanér byl nebo je sám šikanovaný, má potřebu získat respekt ostatních, závidí oběti nebo se jedná o nevyspělého jedince.

Otázka č. 19 ověřovala hypotézu H4 „Více než polovina dotazovaných respondentů by se snažila šikaně zabránit.“

Otázka č.19: V případě, že byste byl/a svědkem šikany, snažil/a byste se jí zabránit?

Graf č.14: V případě, že byste byl/a svědkem šikany, snažil/a byste se jí zabránit? (Vlastní tvorba autora, 2021)

95 respondentů odpovědělo kladně na otázku, jestli by se snažili zabránit šikaně, pokud by byli jejím svědkem, u 24 odpovědí bylo uvedeno, že záleží na tom, o koho by se jednalo, 16 si nebylo jisto, zda by pomohli. Pouze 1 respondent uvedl, že by se nesnažil šikaně zabránit. Zbývajících 7 respondentů uvedlo svou odpověď v možnosti jiná. Ve volné odpovědi bylo zodpovězeno, že záleží na okolnostech, zvážení vlastních možností, zda je fyzicky dostatečně silný pro zasáhnutí do situace, v jiném případě by byla přivolána pomoc, jako je policie, učitel nebo jiná dospělá osoba. Jiný respondent odpověděl, že by asi pomohl, ale neví, jak by se zachoval, pokud by se jednalo o cizí osobu. Další odpověď byla, že v případě pomoci druhému, by se pomáhající stal další obětí šikany. Jeden respondent uvedl, že v situaci, kdy by protivník byl silnější, snažil by se vyhledat pomoc.

Dle odpovědí dotazovaných, lze konstatovat, že hypotéza **H4 byla potvrzena.**

Otázka č. 20: Pokud ano, co byste udělal/a?

Graf č. 15: Pokud ano, co byste udělal/a? (Vlastní tvorba autora, 2021)

Další otázka byla rozšiřující k položce předchozí. Z uvedených dat můžeme vyčíst, co by dotazovaný udělal v případě, pokud by chtěl šikaně zabránit. Nejvíce volenou možností řešení šikany dle 76 respondentů je, že by se snažili aktivně zasáhnout do situace, 26 uvedlo, že by to řeklo učitel, 18 by se poradilo s kamarády, 9 by pozorovalo situaci, jak se vyvine dál. Pouze 6 respondentů, by to řeklo rodičům a 8 odpověděli vlastní řešení situace. Byly nasbírány odpovědi, že dotazovaný by se snažil přesvědčit oběť v případě kyberšikany, ať se svěří se svým problémem rodičům. Jiný by to řekl komukoliv, komu důvěřuje a má možnost daný problém vyřešit. Další uvedl, že záleží na situaci, jak by se zachoval.

Další otázka se věnuje ověření hypotézy H5: „Šikana se častěji projevuje ve školním prostředí než v mimoškolním prostředí. Byla položena otázka: Kde jste se setkal/a s šikanou?

Otázka č.21: Kde jste se setkal/a s šikanou?

Graf č.16: Kde jste se setkal/a s šikanou? (Vlastní tvorba autora, 2021)

116 respondentů zodpovědělo, že s šikanou se setkali ve školním prostředí. Pouhých 27 dotazovaných se setkalo s šikanou mimo školní areál, zde byla možnost otevřené odpovědi. Respondenti se s šikanou setkali na sportovišti, na letním táboře, na ulici, před školou, v parku, na internetu, doma, na skautu, u autobusové zastávky a na sídlišti.

Z odpovědí na předchozí položku vyplývá, že šikana probíhá častěji ve školním prostředí nežli v mimoškolním. Tímto se **potvrdila hypotéza H5**.

Otázka č.22: O jakou šikanu šlo?

Nejvíce byly uvedeny odpovědi jako je forma psychická, jednalo se tedy o posmívání, verbální útoky, urážení, vyhrožování, vydírání, ponižování, narážky, nadávky, psychické týrání, donucování, vysmívání a braní osobních věcí. Ve většině případů psychická šikana gradovala až k fyzické formě. Z nevinného žertu se stal poměrně závažný problém. Šikana probíhala převážně mezi žáky, ale i mezi učitelem a žákem. Jednalo se i o šikanu z pomsty, posmívání se jedinci, který měl finanční problémy a vymykal se zvláštnostmi. Většina respondentů zmínila i kyberšikanu.

Závěr

Šikana jako forma rizikového chování je v současné době poměrně diskutovaným tématem na středních školách. Pro náš výzkum byli zvoleni studenti ze střední odborné školy v Praze. Zajímali nás jejich postoje k danému tématu, motivace agresorů, která vede k agresi směřované na oběť, dále jsme se zaměřovali na osobnost šikanérů a šikanovaných a na možnosti prevence.

V teoretické části jsme se věnovali šikaně a jejím základním teoretickým poznatkům odborné a zahraniční literatury. Vysvětlili jsme si, co to šikana vlastně je, uvedli jsme základní pojmy a definice, popsali její projevy a jaké dopady může mít na oběť a agresora. Druhá kapitola se věnovala kyberšikaně, která vznikla na základě rozvoje informačních a komunikačních technologií a probíhá v internetovém prostředí.

Těžiště práce spočívalo v empirickém šetření. Výzkumná sonda byla uskutečněna prostřednictvím elektronického dotazníku, kde jsme zformulovali 22 otázek z nichž byly 3 identifikační, 6 polootevřených, s možností odpovědi „jiné“, 7 otázek bylo uzavřených 6 otázek bylo otevřených s prostorem k vyjádření. Oslovili jsme celkem 148 respondentů, z nichž 143 vyplnilo dotazník čili návratnost byla 97 %. Výzkum jsme realizovali v průběhu února 2021, dotazovaní měli 10 dní na jeho vyplnění. Vyhodnocená data jsme transformovali do výsečových a sloupcových grafů za pomoci programu Microsoft Excel. Před samotným rozesláním dotazníku, jsme jej rozeslali 10 náhodně vybraným studentům se záměrem zjistit, zda je dotazník správně formulovaný a pro respondenty srozumitelný. Po následných úpravách byl zpracován do finální podoby a rozeslán mezi studenty prostřednictvím internetového odkazu.

Na základě vymezených hypotéz jsme došli k závěru, že respondenti znají význam pojmu šikana a rozumí její podstatě. Dle studentů se projevuje jako úmyslné, opakované a cílené ubližování jedinci nebo skupině osob. Dále se respondenti většinou setkali alespoň s nějakou formou šikany, z nichž psychická a verbální agrese se projevovala nejčastěji. Většina studujících je dostatečně motivovaná k tomu, aby zabránila šikaně, na druhou stranu studenti zvažují, komu pomoci a komu ne. Doporučili bychom škole se více zaměřit na její prevenci, jelikož se studenti častěji setkávají s šikanou ve škole nežli mimo ni.

Škola, má monitoring jako jeden z nástrojů pro hodnocení plnění preventivního programu. Ve vymezených cílech má v hlavních bodech uvedeno, že se snaží o omezení záškoláctví, minimalizaci a odstranění šikany, prevenci užívání návykových látek a patologického hráčství. Snaží se o zkvalitnění činností, jenž se zaměřují na rizikové chování studentů a rozšiřuje spolupráci s rodiči.

Z výsledků plynoucích z dotazníkového šetření bychom doporučili v oblasti prevence pro všechny věkové skupiny se více věnovat doзору nad žáky, konat

přednášky s odborníky na téma šikana a její důsledky, sdělit všem na koho se mohou obrátit, Ipět na důležitosti školního řádu, tvořit zajímavou výuku, kde žáci jsou více zaměřeni na učivo a využívat pravidelného dotazníkového šetření, které podává přímou zpětnou vazbu od žáků, jaké klima v daný moment je na škole. Mezi preventivní opatření bychom navrhli i pravidelné rekreační pobyty, kde se žáci seznamují a upevňují dobré vztahy mezi sebou navzájem, jedná se o lyžařské, cyklo-turistické kurzy či jiné aktivity spojené se sportem a zavést adaptační programy. Dále bychom zařadili častější komunikaci pedagogů se studenty, která by probíhala v individuální či skupinové formě. Žáci by měli možnost se k danému problému otevřeně vyjádřit a přispět vlastním názorem a postojem k řešení situace nebo ji předejít.

Seznam použité literatury

Tištěná literatura:

1. BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.
2. BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-00-01552-8.
3. ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4639-5.
4. ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.
5. DUŠEK, Karel a Alena VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ. *Diagnostika a terapie duševních poruch*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4826-9.
6. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004. ISBN 807013397X.
7. HÁJEK, Bedřich. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Česko, 2004. ISBN 80-86784-06-1.
8. JANOŠOVÁ, Pavlína, Lenka KOLLEROVÁ, Kateřina ZÁBRODSKÁ, Jiří KRESSA a Mária DĚDOVÁ. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2992-3.
9. JUOVEN, J., GROSS, E. (2008). Extending the school grounds? Bullying experiences in cyberspace. *The Journal of School Health*, 78.
10. KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. *Psychologie: pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada, 2010-. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3270-1.
11. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.

12. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.
13. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.
14. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-123-1.
15. Kolář, Michal, ed. *Školní šikanování: sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004*: [Pedagogická fakulta UP v Olomouci, 30.3.2004. 1.vyd. Praha: Společenství proti šikaně, 2004. [74] s. ISBN 80-239-2994-1
16. KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011-. ISBN 978-80-247-3877-2.
17. KOWALTSKI, R.M., LIMBER, S. P., AGATSTON, P. W. (2008). *Cyber bullying: Bullying in the digital age*. Malden, MA: Blackwell.
18. KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.
19. LÁTALOVÁ, Klára. *Agresivita v psychiatrii*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4454-4.
20. LI, Q. (2007). Bullying in the new playground : Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Education Technology*, 23(4), 435.
21. MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví. 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5351-5.
22. MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L., ŠEVČÍKOVÁ, A., ČERNÁ, A. (2013). Bystander's Support Of Cyberbullied Schoolmates. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 2 (1).
23. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a agresivita u dětí a mládeže*. Ilustroval Petra KAMENÍČKOVÁ. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2008. ISBN 978-80-86956-29-9.
24. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.

25. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2., aktualizované a rozšířené vydání.* Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.
26. OLWEUS, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what can we do.* Oxford: Blackwell.
27. O'SULLIVAN, P. B., FLANAGIN, A. J. (2003). Reconceptualizing ‚flaming‘ and other problematic messages. *New Media & Society*, 5.
28. PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje.* Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9.
29. ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí.* Praha: Portál, 1995. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.
30. ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu.* Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.
31. SOURANDER, A., KLOMEK, A. B., IKONEN, M., LINDROOS, J., LUNTAMO, T., KOSKELAINEN, M. RISTKARI, T., HELENIUS, H. (2010). Psychological Risk Factors Associated With Cyberbullying Among Adolescents: A Population-Based Study. *Archives of General Psychiatry*, 67.
32. ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu.* Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5010-1.
33. VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy.* Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.
34. VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.
35. WILLARD, N. (2007) The authority and responsibility of school officials in responding to cyberbullying. *Journal of Adolescent Health*, 41.

Internetové zdroje:

1. Metodická doporučení a metodické pokyny v oblasti primární prevence rizikového chování [online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

2. 2. Šikana kolem nás [online]. Dostupné z: <https://www.stop-sikane.cz/sikana-kolem-nas/>
3. Price, J. M., Dalgleish, J. (2010). Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia*, 29, s. 51–59. Dostupné z: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.2077&rep=rep1&type=pdf>
4. CAMPFIELD, Delia CARROLL, "Cyber Bullying and Victimization: Psychosocial Characteristics of Bullies, Victims, and Bully/Victims" (2008). Graduate Student Theses, Dissertations, & Professional Papers. 288. Dostupné z: <https://scholarworks.umt.edu/etd/288>

Seznam grafů

Graf č. 1: Pohlaví.....	35
Graf č. 2: Věk	35
Graf č. 3: Jste v oboru	36
Graf č. 4: Znáte pojem šikana?.....	37
Graf č. 5: Setkal/a jste se osobně někdy s nějakou formou šikany	38
Graf č. 6: O jaký typ šikany se jednalo?.....	38
Graf č. 7: Kolikrát jste zažil šikanu jako svědek nebo účastník?.....	39
Graf č. 8: Šlo o šikanu mezi spolužáky nebo mezi učitelem a žáky?.....	40
Graf č. 9: Byl/a jste sám někdy šikanován?	41
Graf č. 10: Šikanoval/a jste někdy někoho?	42
Graf č. 11: Považujete šikanu za závažný problém s možnými následky?	43
Graf č. 12: Proč dochází podle Vašeho názoru k šikaně?.....	44
Graf č. 13: Jaký typ člověka podle Vás nejčastěji šikanuje?	45
Graf č. 14: V případě, že byste byl/a svědkem šikany, snažil/a byste se jí zabránit?	46
Graf č. 15: Pokud ano, co byste udělal/a?.....	47
Graf č. 16: Kde jste se setkal/a s šikanou?.....	48

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Šikana dnes a před dvaceti lety.....	10
Obrázek č. 2: Grafické znázornění rozložení třídního kolektivu ve fázi ostrakismu.....	18
Obrázek č. 3: Scan první strany dotazníku.....	58
Obrázek č. 4: Scan druhé strany dotazníku.....	59
Obrázek č. 5: Scan třetí strany dotazníku.....	60

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Druhy agrese	12

Příloha č.1

Milý respondenti,

mé jméno je Daniel Ďurčo a jsem studentem Masarykova ústavu vyšších studií. Chtěl bych Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Vaše odpovědi mi pomohou k lepšímu pochopení problematiky šikany, na kterou je má bakalářská práce zaměřena. Dotazník je anonymní.

Za vaše odpovědi Vám děkuji.

1. Jste:

- Muž
- Žena

2. Jaký je Váš věk? (Uveď číslem)

.....

3. Jste v oboru:

- s maturitou
- bez maturity

4. Znáte pojem šikana?

- ano
- ne
- nejsem si jist/a

5. Jak byste vysvětlil pojem „šikana“ svými slovy?

.....
.....

6. Setkal/a jste se osobně někdy s nějakou formou šikany?

- Ano
- Ne

7. O jaký typ šikany se jednalo?

- Fyzickou agresi
- Psychickou agresi
- Verbální agresi
- Kyberšikanu
- S jinou formou – jakou? .....

8. Jak šikana probíhala?

.....
.....

Obrázek č.3: Scan první strany dotazníku

9. Kolikrát jste zažil šikanu, ať už jako svědek, nebo účastník?

- Nikdy
- Jednou
- Vícekrát
- Často

10. Šlo o šikanu mezi spolužáky, nebo o šikanu mezi učitelem a žáky?

- O šikanu mezi spolužáky
- O šikanu mezi žákem a učitelem
- Obojí

11. Který typ šikany je podle Vašeho názoru nejčastější?

.....

12. Byl/a jste sám někdy šikanován?

- Ano
- Ne

13. Proč k tomu došlo?

.....

.....

14. Šikanoval/a jste někdy někoho?

- Ano
- Ne

15. Proč k tomu došlo?

.....

.....

16. Považujete šikanu za závažný problém s možnými následky?

- Ano
- Ne
- Nejsem si jist
- Nemám na to názor

17. Proč dochází podle Vašeho názoru k šikaně?

- Pomsta
- Nuda
- Oběť si to zaslouží
- Je to žert, co se vymkne kontrole

Obrázek č.4: Scan druhé strany dotazníku

- Oběť se něčím vymyká
  - Jen tak, bez důvodu
  - Jiný důvod.....
18. Jaký typ člověka podle Vás nejčastěji šikanuje? (Můžete zaškrtnout více odpovědí)
- Agresivní jedinec
  - Vnitřně nejistý jedinec
  - Někdo, kdo chce získat obdiv
  - Někdo, kdo chce upoutat pozornost
  - Někdo, kdo chce potrestat nespravedlivost
  - Jiný typ.....
19. V případě, že byste byl/a svědkem šikany, snažil/a byste se jí zabránit?
- Ano
  - Záleží na tom, o koho by se jednalo
  - Nejsem si jist/a
  - Ne
  - Jinak.....
20. Pokud ano, co byste udělal/a?
- Řekl/a to učiteli
  - Řekl/a to rodičům
  - Snažil/a se aktivně zasáhnout do situace
  - Poradil/a bych se s kamarády
  - Pozoroval/a situaci, jak se vyvine dál
  - Jinak.....
21. Kde jste se setkal/a s šikanou?
- Ve škole
  - Mimo školní areál – kde?.....
22. O jakou šikanu šlo?
- .....

Obrázek č.5: Scan třetí strany dotazníku

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

Jméno a příjmení: Daniel Ďurčo

V Praze dne: 18. 04. 2021

Podpis:

Jméno	Oddělení/ Pracoviště	Datum	Podpis